

## บทที่ 2

### แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในบทนี้เป็นการศึกษาภาคเอกสารเพื่อทบทวนวรรณกรรมและสถานะภาพความรู้ที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของไทใหญ่และสังคม วัฒนธรรมของไทใหญ่ในภาคเหนือของประเทศไทย รวมทั้งแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้

#### 2.1 สถานะภาพความรู้ที่เกี่ยวกับชาวไทใหญ่ในภาคเหนือของประเทศไทย

##### 2.1.1 ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ไทใหญ่

- 1) ตำนานการกำเนิดของไทใหญ่
- 2) ถิ่นที่อยู่ปัจจุบันของไทใหญ่
- 3) ไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดอื่นในล้านนา

##### 2.1.2 ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีไทใหญ่

- 1) ประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของไทใหญ่
- 2) ปอยส่างลอง (พิธีบรรพชาสามเณร)
- 3) ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับปอยส่างลอง

##### 2.1.3 ไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดอื่นในล้านนา

#### 2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้

##### 2.2.1 แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน

#### 2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

##### 2.3.1 เอกสารและหนังสือ

##### 2.3.2 งานวิจัย

#### 2.4 กรอบแนวคิดการศึกษา

ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

## 2.1 สถานะภาพความรู้ที่เกี่ยวกับไทใหญ่ในภาคเหนือของประเทศไทย

### 2.1.1 ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ไทใหญ่

ไทใหญ่เป็นกลุ่มชนชาติที่มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน จุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกไว้เริ่มต้นราวคริสต์ศตวรรษที่ 6 ณ อาณาจักรหมอกขาวมาหลวงทางตอนเหนือของประเทศไทย และมณฑลยูนนาน ของประเทศจีน อาณาจักรของไทใหญ่ตามตำนานนั้นเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากในสมัยเจ้าเลื้อข่านฟ้าและเลื้อมอานาจลงราว ๆ ปี ค.ศ. 1560<sup>8</sup>

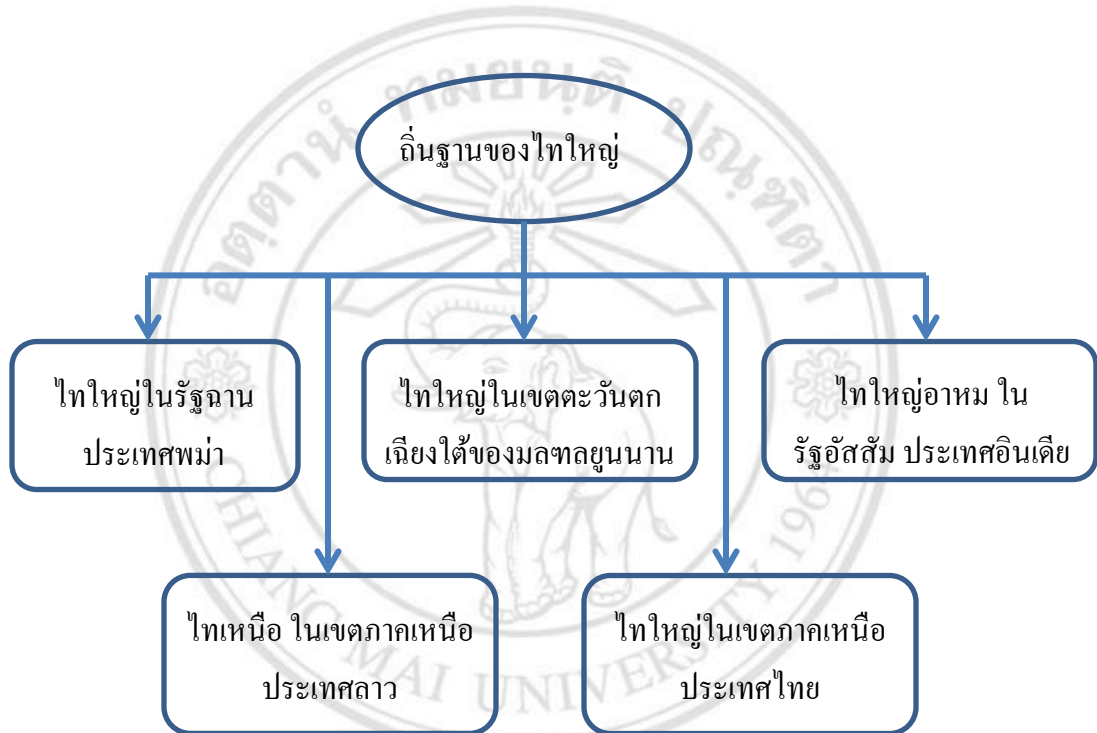
ไทใหญ่นั้นเรียกตนเองว่า “ไท” (ออกเสียงว่า “ไต” เช่นเดียวกับคนไทยที่เราเรียกตนเองว่า “ไทย” ไทยที่เรียกตนเองว่า “ไท” หรือ “ไต” นั้นมีมากและจะจำแนกกลุ่มด้วยการเพิ่มคำขยายเช่น ไทดำ ไทแดง ไทขาว ไทใต้ ไทเหนือ เป็นต้น ไทใหญ่มีชื่อที่ชนชาติอื่นเรียกแตกต่างกันไป เช่น พม่าเรียกว่า “ซาด” หรือ “ลาน” ในขณะที่ชาวคะฉิ่นหรือจิงโปเรียกว่า “อะซาม” ชาวอาซาง ชาวปะหล่องและชาวว้าเรียกว่า “เซียม” คำทั้งหมดนี้มาจากรากเหง้าของคำเดิมคือ “สยาม” “สาม” หรือ “ซาม” ทั้งสิ้น ชาวจีนอันมีวิธีเรียกชาวไทใหญ่ที่แตกต่างออกไป คือ ใช้คำที่แสดงลักษณะวัฒนธรรมหลายอย่างที่รับอิทธิพลจากจีน คือ เครื่องแต่งกายของผู้หญิงที่มีลักษณะแตกต่างในแง่ของสีสัน รูปทรงและความหนาบางของเนื้อผ้า ชาวไทใต้ไม่นิยมโพกฟ้านัก ในขณะที่ชาวไทเหนือโพกผ้าด้วยสีขาวหรือสีดำหรือใช้หมวกทรงกระบอกสีดำ สูงราว 4-6 นิ้วหากเป็นหญิงสาวที่ยังไม่แต่งงานชาวไทเหนือมักมุงกางเกงสีดำและถักผมหาคาครอบศีรษะ ประดับด้วยดอกไม้ แต่สาวไทมาวหรือไทใต้นุ่งซิ่นไม่คาดผม<sup>9</sup>

นอกจากนี้ยังมีวิธีเรียกชื่อออกเป็นกลุ่มตามชื่อเมือง เช่น ไทใหญ่เมืองมาวจะถูกเรียกว่าไทมาว หากเป็นเมืองอื่น ๆ จะเรียกว่าเป็นไทเมืองวัน ไทเมืองซอน ไทเมืองเหล่า เป็นต้น แต่ก็มีบางเมืองที่ไม่ใช่คนไทใหญ่แต่ก็ได้รับเรียกชื่อว่าเป็นคนไทใหญ่ด้วยเช่นเดียวกันเพราะได้ติดต่อกับคนไทมานานจนพูดภาษาไทใหญ่ได้และรับอิทธิพลพุทธศาสนาเช่นเดียวกับคนไทใหญ่ เช่น ไทเมืองสา ซึ่งเป็นชาวอาซาง ไทใหญ่จะเรียกว่าไทสาหรือไทคอยหมาย ถึงชาวอะอองหรือเต้าอ้าง เป็นต้น

<sup>8</sup> สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์ *ประวัติศาสตร์ไทใหญ่* กรุงเทพฯ โครงการประวัติศาสตร์และสังคมวัฒนธรรมชนชาติไทใหญ่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย 2544 หน้า 77-79

<sup>9</sup> เสมอชัย พูลสุวรรณ *รัฐฉาน เมืองไต พลวัติของชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์และการเมืองร่วมสมัย* กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์กรมหาชน 2552 หน้า 66

ชาวจีนฮั่นมักเรียกไทเหนือว่าเป็นไทนาหรือไทบอซึ่งจะตรงข้ามกับไทน้ำ (ส่วยไต) ซึ่งหมายถึงไทใหญ่ในพม่า (บางครั้งก็หมายถึงไทลื้อด้วย) และเรียกไทเขตหลินซาง กิ่งมั่ว เมืองตั้งว่าเป็นพวกไทป่องในภาคเหนือของพม่า ยังมีไทคำตี้ที่ยังคงใช้ช้างไถนา ส่วนในรัฐอัสสัมมีไทอาหม ไทพ่าเก ไทคำยัง ไทโนรา ไทอ้ายตอน ไทตรง เป็นต้น ชาวไทเหล่านี้สามารถจัดอยู่ในกลุ่มไทใหญ่ด้วยภาษาและวัฒนธรรมใกล้เคียงกันมาก<sup>10</sup>



แผนภาพที่ 1: แสดงถิ่นฐานของไทใหญ่ที่มีการบันทึกไว้ตามประวัติศาสตร์  
Copyright © by Chiang Mai University  
All rights reserved

<sup>10</sup> ลังซ์ พัชโนทัย *เยี่ยมไทอาหมสายเลือดของเรา* กรุงเทพฯ สยาม 2555 หน้า 125

## 1) ตำนานการกำเนิดของไทยใหญ่

ในหนังสือประวัติศาสตร์ไทยใหญ่ได้กล่าวถึงถิ่นกำเนิดไทยใหญ่จากเอกสารไทยใหญ่ฉบับต่าง ๆ กันไว้ดังนี้<sup>11</sup>

ตำนานหนึ่งของไทยใหญ่ที่เล่ากันสืบทอดกันมานานเรื่องไฟไหม้กำผ่าหรือไฟไหม้โลกมีเรื่องเล่าว่า หลังจากที่ไฟไหม้ผืนดินจนกลายเป็นสีดำเข้มไฟได้ลุกไหม้ไปถึงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์และไหม้ต่อไปจนถึงสวรรค์ชั้นบนสุด ไฟได้ไหม้ติดต่อกันเป็นเวลาปลายสิบล้านปี จึงจะมอดดับลงไป ต่อมาก็มีฝนตกปรอย ๆ และเริ่มตกหนักมากขึ้น เม็ดฝนเริ่มใหญ่ขึ้นจากขนาดเมล็ดข้าวสาร กลายเป็นเม็ดถั่วเขียวและใหญ่ขึ้นจนเท่าลูกมะขามป้อมและใหญ่เท่าคุมเกวียนจนถึงขนาดบ้านเท่าบ้านเรือน ฝนตกหนักมากจนท่วมโลกไปทุกหนแห่ง โลกกลายเป็นมหาสมุทรที่เต็มไปด้วยคลื่นไหลแรงและ เชื้อวกราก น้ำที่ท่วมนั้นได้ท่วมไปถึงสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ทุกชั้น น้ำได้ท่วมโลกอยู่นานแสนปี ต่อมาได้มีดอกบัวคำผุดขึ้นมาจากใต้น้ำเป็นดอกบัวคำที่สวยงามและและมีแสงประกายระยิบระยับระหวาง โลกมนุษย์กับสวรรค์ ดอกบัวคำมีกลีบถึง 100 ชั้น แต่ละชั้นส่องแสงเรืองรองเป็นประกาย

ต่อมาขุนนางหลวงซึ่งประทับอยู่บนสวรรค์ชั้นสูงสุดได้รู้เรื่องนี้จึงลงมาดูดอกบัวคำ และพบว่าในดอกบัวชั้นในสุด มีอัฐบริหารของพระพุทธเจ้าอยู่ 5 ชุด ซึ่งหมายความว่า จะมีพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในโลกนี้ 5 พระองค์ ขุนนางหลวงรู้สึกชื่นชมมากและได้นำเอาอัฐบริหารทั้งหมดกลับไปบูชา บนสวรรค์ เมื่อเวลาผ่านไปน้ำเริ่มลดลงดอกบัวคำก็เหี่ยวแห้ง กลีบดอกบัวได้ร่วงหล่นกลายเป็นทวีปทั้ง 4 กลีบดอกบัวกลีบเล็กกลีบน้อยก็ได้กลายเป็นเกาะเล็กเกาะน้อยมากมาย ก้านดอกบัวคำได้กลายเป็นเสาค้ำฟ้า 4 เสา สวรรค์ชั้นต่ำสุดจะติดกับเสาค้ำฟ้า มีเทวดาเฝ้าประจำอยู่ 4 องค์ ประเทศทิศทั้ง 4 ทิศ หลังจากที่โลกมนุษย์ถูกไฟเผา แผ่นดินที่ถูกไฟเผาและเย็นลงแล้วนั้นก็ส่งกลิ่นหอมไปถึงสวรรค์เหล่าเทวดาบนสวรรค์ 36 องค์ได้กลิ่นดินก็พากันเหาะลงมากินดิน แล้วไม่สามารถกลับขึ้นไปบนสวรรค์ได้ จึงต้องอาศัยอยู่บนโลก โดยแบ่งเทวดาให้ไปอยู่อาศัยยังทวีปทั้ง 4 ทวีปละ 9 องค์และก่อกำเนิดลูกหลานออกมามากมาย กลายเป็นชนชาติร้อยเผ่า สร้างบ้านเมืองจนรุ่งเรืองมาจนถึงปัจจุบันนี้

---

<sup>11</sup> สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์ *ประวัติศาสตร์ไทยใหญ่* กรุงเทพฯ โครงการประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไทย 2544 หน้า 50-55

ตำนานเกี่ยวกับไทใหญ่ฉบับต่อมากล่าวว่า ครั้งหนึ่งมีชายคนหนึ่งอายุ 5,000 ปีได้เดินทางมาจากตะวันออกเพื่อหาเมียที่มีอายุเท่ากันและบังเอิญมีหญิงคนหนึ่งอายุ 5,000 ปีเช่นกันได้เดินทางมาจากทางตะวันตกเพื่อหาสามีที่มีอายุเท่า ๆ กันเช่นเดียวกัน ทั้งสองคนพบกันที่กลางเมืองไทใหญ่ ได้อยู่กินและมีลูกชาย 8 คน ลูกสาว 8 คน ต่อมาลูกชายและลูกสาวได้แต่งงานสืบลูกหลานมาเป็นคนไทใหญ่และได้แยกย้ายไปอยู่ตามทิศต่าง ๆ เนื่องจากพี่ชายทั้ง 8 คนเกิดทะเลาะวิวาท ไม่อาจปรองดองกันได้ จึงได้ไปเชิญกษัตริย์ 2 องค์ซึ่งเป็นโอรสของขุนแสงผู้เป็นใหญ่บนสวรรค์มาปกครองพวกตนและได้ลงมาพร้อมกับผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ที่เป็นขุนนางตามมาด้วย<sup>12</sup>

จากเรื่องราวข้างต้น ได้แสดงให้เห็นที่มาของเจ้าฟ้าได้เป็นอย่างดีว่าเป็นผู้ที่มีความแตกต่างจากคนธรรมดาทั่วไปและมักจะมาจากที่อื่นได้รับการแต่งตั้งจากที่อื่นมาก ปกครองคนไทหรือหากจะตีความอีกประการหนึ่งก็คือ ไทใหญ่ทั้งปวงล้วนมีเชื้อสายมาจากเจ้าฟ้าหรือเป็นข้าราชการบริพารที่ได้ติดตามขุนลูขุนโลดลงมาจากฟ้าก็ได้ แนวความคิดเช่นนี้ จึงทำให้ชาวไทใหญ่รู้สึกว่าคุณสืบเชื้อสายมาจากฟ้า มีฐานะเหนือกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในบริเวณเดียวกันเป็นการตอกย้ำความเหนือกว่าและการมีประวัติศาสตร์วัฒนธรรมอันยาวนานเป็นการสร้างตัวของชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์

## 2) ถิ่นที่อยู่ปัจจุบันของไทใหญ่

ปัจจุบันไทใหญ่มีถิ่นฐานอยู่ในประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ ได้แก่<sup>13</sup>

1) ประเทศพม่า ไทใหญ่อาศัยอยู่ในเขตรัฐไทใหญ่ (รัฐฉานหรือรัฐชาน) ในภาคเหนือของประเทศพม่า มีเมืองต่าง ๆ ที่เป็นเมืองของไทใหญ่มาแต่โบราณอันได้แก่ เมืองแสนหวี สีป้อ น้ำคำ หมู่เจ เมืองนาย เมืองปิ่น เมืองของห้วย เมืองต่องจี เมืองกาล เมืองยาง เมืองมิดและเมืองอื่น ๆ อีกมากมาย

2) ประเทศจีน ไทใหญ่จำนวนมากอาศัยอยู่ในเขตภาคตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนานอันมีเมืองมาว เมืองวัน เมืองหล้า เมืองตี เมืองซอนเจฝาง เมืองเลง เมือง

<sup>12</sup> บาราย ตำนานสร้างโลก ไทยรัฐออนไลน์ <http://www.thairath.co.th/content/228656> 8 กันยายน 2556

<sup>13</sup> ธิดินัดดา มณีวรรณและยุทธการ ชันชัย ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ เชียงใหม่ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2552 หน้า 16-19

ฮิม เมืองยาง เมืองกิ่งม้า เมืองตั้ง เมืองแจ้หรือเมืองแสง เมืองบ่อ หรือเมืองเชียง หรือเมืองเชียงกู่ เมืองเมือง เป็นต้น

3) ประเทศไทย มีไทใหญ่อพยพเข้ามาทำมาหากินในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงรายและจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เพิ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานได้ไม่มากนัก

4) ประเทศอินเดียในรัฐอัสสัม มีไทใหญ่ที่อพยพมาจากประเทศสหภาพเมียนมาร์เข้าไปตั้งรกรากทำมาหากินเป็นระยะเวลามากกว่า 600 ปีที่ผ่านมา

5) ประเทศลาวในภาคเหนือก็มีไทใหญ่ที่เรียกตนเองว่าไทเหนืออาศัยอยู่จำนวนหนึ่งด้วยเช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่าปัจจุบันไทใหญ่มีถิ่นที่อยู่เป็นอาณาบริเวณกว้างขวางตั้งแต่บริเวณรัฐอัสสัมของอินเดียทางตอนเหนือของพม่า ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ทางเหนือของไทย และลาว เขตนี้อาจถือได้ว่าเป็นเขตตะเข็บชายแดนของอำนาจรัฐหรือ อาณาจักรใหญ่มาแต่เดิมไม่ว่าจะเป็นอาณาจักรขอม อาณาจักรจีน อาณาจักรเวียดนาม อาณาจักรมอญ และ แม้ในปัจจุบันก็ยังถือได้ว่าเป็นเมืองชายขอบชายแดนของอินเดีย พม่าจีนและลาว ด้วยเหตุที่ว่าเขตนี้เป็นพื้นที่เขตป่าใหญ่เขาสูง ทุ่งราบแคบและไม่มีทางออกทะเล

ไทใหญ่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำตามหุบเขาแต่ละหุบเขามักจะตั้งชื่อเป็นชุมชนระดับหมู่บ้าน หากเป็นที่ราบในหุบเขาที่กว้างใหญ่ก็อาจมีชุมชนขนาดใหญ่ที่ก่อตั้งเป็นเมือง หมู่บ้านหรือที่ไทใหญ่เรียกว่า ม่านหรือวาน (บ้าน) มีขนาดตั้งแต่ 20 หลังคาเรือน และมีขนาดใหญ่จนถึงขนาด 700 - 1,000 หลังคาเรือน เมืองมักจะตั้งอยู่ในบริเวณที่มีหมู่บ้านหลาย ๆ หมู่บ้านอยู่ใกล้เคียงกันและด้านหลังของเมืองมักจะเป็นเชิงเขาหันหน้าเข้าสู่ทุ่งนาชีวิตของไทใหญ่ผูกพัน อยู่กับทุ่งนา ปลูกข้าว ปลูกผัก ถั่ว ใบยาสูบ แดงโมและพืชล้มลุกอื่น ๆ ชีวิตถูกกำหนดด้วยฤดูกาลที่จะเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตการทำงาน การประกอบพิธีกรรมและประเพณีทางศาสนาต่างๆตลอดไป เมืองไทใหญ่แต่ละเมืองเดิมมานั้นมักจะมีต้นเสื่อเมืองอันเป็นต้นไม้ใหญ่ประจำเมือง อาจอยู่ห่างเมืองออกไปแต่ไม่ไกลนัก ทุกปีจะมี

การไหว้เสื่อเมือง โดยมีเจ้าฟ้าขุนนางอำมาตย์ต่าง ๆ และปู่ กิ่ง ปู่หง ปู่สิ่ง และปู่กาบของทุกเขต ทุกกิ่ง และทุกหมู่บ้านมาร่วมพิธี<sup>14</sup>

หมู่บ้านทุกแห่งจะมีเสื่อบ้านและหอเสื่อบ้านเพื่อให้ชาวบ้านทุกคนมาประกอบพิธีกรรมเพื่อความเป็นสิริมงคลของหมู่บ้านและเพื่อความอยู่ดีกินดี พิษพันธุเจริญอกงามวัวควาย สัตว์เลี้ยงทั้งหลาย เติบโตปราศจากโรคภัยจากสภาพทางภูมิศาสตร์ถิ่นที่อยู่และความเชื่อประเพณี พิธีกรรมที่ได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องผีบางเทวดา ทำให้ชีวิตของไทยใหญ่ไม่แตกต่างจากไทลื้อ ไทยวน ลาว ไทดำ ไทขาวและไทกลุ่มอื่น ๆ มากนัก คนไทใหญ่เองเรียกตัวเองว่า “ไต” ไทใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณพม่า ลาว ไทยและในเขตประเทศจีนตอนใต้ ในประเทศไทยพบไทใหญ่อยู่ในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน หมู่บ้านของไทใหญ่จะตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มหุบเขาหรือบริเวณที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำ บ้านเรือนสร้างจากไม้ไผ่ยกพื้น สูงประมาณ 8 ฟุต หลังคามุงด้วยหญ้าแห้งภายในบ้านจะมีเตาไฟ มีห้องนอน บ้านแต่ละหลังจะมีสวนล้อมรอบ สัตว์เลี้ยงจะผูกอยู่บริเวณประตูบ้าน<sup>15</sup>

ไทใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมปลูกข้าว โดยการวิดน้ำเข้านาแบบนาคา โดยมีแปลงเพาะกล้า ส่วนบริเวณที่มีน้ำน้อยจะใช้วิธีปลูกข้าวบนที่ดอน พืชชนิดอื่น ๆ ที่ปลูกได้แก่ ฝ้าย ยาสูบ อ้อย ข้าวโพด ถั่ว มะเขือเทศ ส้ม กล้วย มะนาว มะม่วง มะละกอ เป็นต้น สัตว์เลี้ยงได้แก่ วัว ควาย ม้า หมู ไก่ เป็นต้น อุตสาหกรรมในครัวเรือนของไทยใหญ่ได้แก่ การปั่นหม้อไห การแกะสลัก การทำเครื่องเงิน การทอผ้าฝ้าย การทำกระดาษ เป็นต้น หน้าที่ของผู้หญิงไทใหญ่ได้แก่ ทอผ้า ตักน้ำ เก็บฝืน ตำข้าว ทำอาหาร แจยตลาด ส่วนผู้ชายทำหน้าที่สร้างบ้านเรือน ทำนาทำไร่ อย่างไรก็ตามชายหญิงจะช่วยกันเพาะปลูกในฤดูหว่านไถ และเก็บเกี่ยว ครอบครัวยุคของไทใหญ่เป็นระบบผิวเดียวเมียวเดียว แต่ในชนชั้นปกครองอาจพบว่าผู้ชายสามารถมีเมียได้หลายคน การแยกครอบครัวของไทใหญ่จะเกิดขึ้นหลังแต่งงาน

All rights reserved

<sup>14</sup> ขรรขง จิระนคร คนไทไม่ใช่คนไทย แต่เป็นเครือญาติชาติภาษา กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มดิน 2548 หน้า 44-46

<sup>15</sup> โครงการพิพิธภัณฑวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา ไทใหญ่ ความเป็นใหญ่ในชาติพันธุ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สถาบันวิจัยสังคม 2551

ชายหญิงจะออกไปสร้างเรือนหลังใหม่ของตัวเองโดยทั่วไปลูกชาย ที่แต่งงานแล้วอาจยังอาศัยอยู่กับบิดามารดาได้<sup>16</sup>

ศาสนาของไทยใหญ่ คือ พุทธศาสนิกนิกายเถรวาท เด็กผู้ชายจะเข้าโรงเรียนวัดตั้งแต่อายุ 10 - 12 ปี เพื่อเรียนรู้พุทธศาสนา นอกจากนั้นไทยใหญ่มิเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ เด็กชายจะเริ่มสักร่างกายตั้งแต่อายุ 14 ปี สักสักจะมีความหมายถึงความเป็นชายและเป็นบุคคลที่สตรีจะเลือกเป็นคู่ครอง ไทยใหญ่มิเชื่อในเรื่องขวัญ เมื่อมีผู้อาวุโสตายไทยใหญ่มิร้องไห้เพราะเชื่อว่าการร้องไห้จะทำให้วิญญาณของผู้ตายไม่สงบสุข ชาวไทยใหญ่นิยมฝังศพคนตายโดยนำไปฝังที่ป่าชานอกหมู่บ้าน<sup>17</sup>

### 3) ไทยใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดอื่นในล้านนา

พงศาวดารเมืองมวากล่าวถึงกำเนิดไทยใหญ่ว่า เมื่อพุทธศักราช 1111 ขุนลู่กับ ขุนลายโอรสของเทพบนสวรรค์ได้เสด็จไปตั้งเมืองหลวงใหม่ทางทิศตะวันตก จนกระทั่งถึงสมัยเจ้าเสื่อผ่านฟ้าและเจ้าสามหลวงฟ้าผู้เป็นอนุชา อาณาจักรได้แพร่ขยายไปมากจนราวคริสต์ศตวรรษที่ 16 อาณาจักรจึงล่มสลาย “เมิงไต” หรือแผ่นดินไทยใหญ่ถูกแบ่งเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งตกอยู่ภายใต้การปกครองจีนอีกส่วนหนึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของพม่า<sup>18</sup> เนื่องจากปัญหาการเมืองในจีนและพม่าสร้างความกดดันให้ไทยใหญ่เป็นอย่างมาก ไทยใหญ่จึงอพยพไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศที่อยู่ใกล้เคียงรวมทั้งประเทศไทยซึ่งพบในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงรายและเชียงใหม่<sup>19</sup> สันนิษฐานว่าเมืองแม่ฮ่องสอนเป็นเมืองที่มีคนอาศัยอยู่

<sup>16</sup> ภารดี มหาขันธ์ *พื้นฐานอารยธรรมไทยใหญ่* กรุงเทพฯ โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์ จำกัด 2532 หน้า 8

<sup>17</sup> สรีวัฒน์ คำวันสา *ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย* กรุงเทพฯ โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย 2543 หน้า 14

<sup>18</sup> ธิดินัดดา มณีวรรณและยุทธการ ชันชัย *ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยใหญ่ เชียงใหม่* สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2552 หน้า 20-25

<sup>19</sup> นุสรรา เจ้าคูรี (มปป) ศูนย์ไทยใหญ่ศึกษา วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน ออนไลน์ เข้าถึงได้จาก: <http://www.taiyai.org> สืบค้น 18 เมษายน 2557



ก่อนแล้ว ก่อนที่เจ้าแก้วเมืองมาจะเข้ามาตั้งบ้านเรือนขึ้นมาใหม่ แต่ไม่มีหลักฐานว่าเข้ามาอยู่เมื่อใดสมัยใดและอพยพไปอยู่ที่ไหน ผู้คนที่อยู่อาศัยก่อนนั้นมีหลักฐานและเชื่อกันว่าเป็นชนเผ่าลี้ะหรือละว้า หลักฐานที่ปรากฏอยู่คือ หลุมฝังศพ ซากบ้านร้างซึ่งพบกันแถบบริเวณที่เป็นหอประชุมเทศบาล เมืองแม่ฮ่องสอน ปัจจุบันคือ ตลาดโต้รุ่งและที่โรงเรียนปริยัติธรรมข้างวัดจองกลางและวัดจองคำ กลุ่มคนที่อยู่อาศัยก่อนนี้น่าจะถูกไ้ป่าหรือเกิดการรบกัน มีการตายและพวกที่เหลืออพยพไปอยู่ที่ปลอดภัยกว่า

จากการศึกษาบทความในบันทึกของสำนักงานวัฒนธรรมแม่ฮ่องสอนเมื่อปี 2548 ที่กล่าวถึงต้นกำเนิดของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทำให้ทราบว่า ในตอนนั้นเจ้าแก้วเมืองได้เดินทางเข้าสู่หมู่บ้านเวียงปายหรืออำเภอปายในปัจจุบัน และได้พักอยู่ช่วงเวลาหนึ่งก็เดินทางต่อโดยมุ่งสู่ทิศใต้ลัดเลาะตามลำน้ำปายขึ้นสู่ภูเขาสูงอีกครั้งหนึ่ง จนพบว่ามิชชุมชนเล็ก ๆ มีผู้คนอาศัยอยู่ไม่มากนักเป็นคนไตหรือไทใหญ่ เจ้าแก้วเมืองเห็นว่าบริเวณหมู่บ้านดิดแม่น้ำปาย มีป่าที่ราบว่างเปล่ามากมาย จึงได้คิดว่าทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านนี้ดีมาก สามารถขยายให้เป็นหมู่บ้านที่ใหญ่โตได้ในภายหลังและที่อยู่ใกล้บ้านยังมีดินโป่งเป็นแห่ง ๆ มีหมูป่าลงมากินดินโป่งชุกชุมมากเหมาะสำหรับตั้งเป็นหมู่บ้านเป็นอย่างดี เจ้าแก้วเมืองมาจึงได้รวบรวมผู้คนที่อยู่กระจัดกระจายให้มาอยู่รวมกันให้มีการคัดเลือกนายบ้านเรียกว่า “เหง” ก็ได้ “นายพะกำหม่อง” ชายไทใหญ่เป็นเหงคนแรก (กำนันปกครองหมู่บ้านและใช้ชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านโป่งหมู”) ต่อมากลายเป็นบ้านปางหมู ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน<sup>20</sup> (ภาพที่ 2.1)

เมื่อจัดตั้งหมู่บ้านแล้ว เจ้าแก้วเมืองจึงได้ตั้งให้ “แสนโกม” บุตรเขยของพะกำหม่อง เป็น “กำ” (ผู้ใหญ่บ้าน) ปกครองดูแลและตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านแม่ฮ่องสอน” ต่อมากำว่า “แม่ฮ่องสอน” ได้เขียนมาเป็น “แม่ฮ่องสอน” ส่วนลำธารอีกแห่งหนึ่งทางทิศเหนือเรียกว่า “ลำน้ำปู้” เนื่องจากพบว่าแม่น้ำผุดขึ้นมาจากดิน

หมู่บ้านดังกล่าวได้เจริญรุ่งเรืองจนมีชนไทใหญ่อพยพเข้ามาอยู่มากขึ้นเนื่องจากระยะนั้นประมาณปีพุทธศักราช 2399 ได้เกิดจลาจลทางหัวเมืองไตฝั่งตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน ทำ

<sup>20</sup> สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน ข้อมูลการปกครอง.กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ออนไลน์ <http://www.dopa.go.th/padmic/jungwad76/jungwad76.htm> 18 เมษายน 2557 หน้า 48-49



สิงหนาทราชา” (ภาพที่ 2.2) ครองเมืองแม่ฮ่องสอน ในปีพุทธศักราช 2417 ตรงกับสมัย  
รัชกาลที่ 5 ต่อมาในปีพุทธศักราช 2427 หลังจากทำนุบ้านเมือง มาได้ 10 ถึง พญาสิงหนาทก็  
ถึงแก่กรรม ผู้ที่ครองเมืองแม่ฮ่องสอนต่อมาคือ “เจ้านางเมี้ยว” ครองเมืองแม่ฮ่องสอนอยู่ 7 ปี  
ได้นำความเจริญมาสู่เมืองแม่ฮ่องสอนเป็นอันมากและถึงแก่กรรมเมื่อปีพุทธศักราช 2434



ภาพที่ 2.2 อนุสาวรีย์خانกะเล หรือ พญาสิงหนาทราชา

ที่มา: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน

เจ้าเมืองแม่ฮ่องสอนคนต่อมาคือ “ปู่ขุนโทะ” ซึ่งได้รับบรรดาศักดิ์เป็น “พญาพิทักษ์  
สยามเขต” ครองเมืองแม่ฮ่องสอนระหว่างปีพุทธศักราช 2434-2448 ก็ถึงแก่กรรมในปี  
พุทธศักราช 2433 สมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระยาศรีสหเทพปลัดทูลฉลอง  
กระทรวงมหาดไทยขึ้นมาตรวจราชการในหัวเมืองมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ ได้ปรึกษากับ  
พระยาริสาชกิจ ข้าหลวงใหญ่เจ้าผู้ครองนครเมืองในมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือจัดระเบียบ  
การปกครองใหม่ คือ รวมเมืองแม่ฮ่องสอน เมืองขุนขวม หรือเมืองขวม แม่สะเรียง และเมือง

ปาย เข้าเป็นหน่วยปกครองเดียวกันเรียกว่า “บริเวณเชียงใหม่ตะวันตก” ตั้งที่ว่าการแขวง (เทียบเท่าเมืองที่เมืองขุนยวม) โดยตั้งให้นายโหมคเป็นนายแขวง (แจ้งความเสนาบดี กระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 11 กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก 119)

ในปีพุทธศักราช 2446 ย้ายที่ว่าการจากเมืองขุนยวมไปตั้งที่เมืองยวม แม่สะเรียง และเปลี่ยนชื่อจากบริเวณเชียงใหม่ตะวันตกเป็นบริเวณพายัพเหนือ ในปีพุทธศักราช 2453 โปรดเกล้าฯ ให้รวมเมืองแม่ฮ่องสอน เมืองยวมและเมืองปาย ตั้งเป็นเมืองจัตวาขึ้นกับมณฑลพายัพและย้าย ที่ว่าการเมืองมาตั้งที่เมืองแม่ฮ่องสอนพร้อมกับโปรดเกล้าฯ ให้พระยาสุรราช (เปลื้อง) เป็นเจ้าเมือง (ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน) เป็นคนแรก พุทธศักราช 2476 เลิกการปกครองที่เป็นมณฑลและ ตั้งเป็น “จังหวัดแม่ฮ่องสอน” บริหารราชการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาจนกระทั่งทุกวันนี้<sup>22</sup>

นอกจากนี้ยังมีการบันทึกถึงกลุ่มไทใหญ่ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองเชียงใหม่ว่า นับตั้งแต่ที่รัฐฉานถูกพม่ายึดครองแผ่นดินไปและใช้อำนาจกดดัน ลงโทษ และปราบปรามอย่างรุนแรง จนทำให้ไทใหญ่จำนวนมากต้องลี้ภัยสงครามเข้ามายังประเทศไทยตั้งแต่ปี 2539 โดยจำนวนผู้อพยพได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งมีการสำรวจจำนวนไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ในปี 2554 ของสมาพันธ์แรงงานไทใหญ่ มีจำนวนกว่า 250,000 คน

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในเบื้องต้นทำให้ทราบว่า นอกเหนือจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนแล้วในปัจจุบันนี้จังหวัดเชียงใหม่มีจำนวนประชากรไทใหญ่มากเป็นจำนวนนับแสน บางส่วนเป็นไทใหญ่ที่เป็นประชากรไทยที่ย้ายมาศึกษาต่อหรือมาทำงานหรือแต่งงาน และอาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดอื่น ๆ แต่ส่วนใหญ่แล้วเป็น ไทใหญ่ที่เป็นแรงงานต่างด้าวจากประเทศสหภาพเมียนมาร์ที่เข้ามารับจ้างทำงานเป็นผู้ใช้แรงงาน แม่บ้าน ทำการเกษตร เป็นต้น<sup>23</sup> และถึงแม้ว่าข้อจำกัดของการเป็นแรงงานต่างด้าวจะจำกัดเขตการ

<sup>22</sup> สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน ข้อมูลการปกครอง.กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ออนไลน์ <http://www.dopa.go.th/padmic/jungwad76/jungwad76.htm> 18 เมษายน 2557 หน้า 73

<sup>23</sup> ธิดินัดดา มณีวรรณ และยุทธการ ชันชัย 2552 ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ เชียงใหม่ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2552 หน้า 31-35

ทำงานและที่อยู่อาศัย แต่ก็มีการลักลอบเดินทางข้ามอำเภอเพื่อไปทำงานที่ไม่ตรงกับประเภทที่เคยได้แจ้งไว้กับทางการของไทยอยู่มากมาย การอยู่รวมกลุ่มของแรงงานต่างด้าวในจังหวัดเชียงใหม่มีกระจายอยู่แทบทุกอำเภอไม่ว่าจะเป็นอำเภอเมือง อำเภอสันทราย อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอสันกำแพง อำเภอหางดง อำเภอสารภี เป็นต้น การรวมกลุ่มของไทยใหญ่เหล่านี้จะเห็นได้ชัดเมื่อมีงานเทศกาลต่าง ๆ เช่น ปอยส่างลอง ปอยเหลินสิบเอ็ด ซึ่งมีวัดในจังหวัดเชียงใหม่หลายวัดที่เป็นวัดไทใหญ่ได้จัดงานนี้ขึ้น เช่น วัดกู่เต้า วัดป่าเป้าและวัดที่ไม่ใช่วัดไทใหญ่ที่เริ่มจัดงานเหล่านี้ขึ้นได้แก่ วัดเกาะกลาง อำเภอสารภี เป็นต้น ไทใหญ่ก็จะไปร่วมกันทำบุญและเฉลิมฉลองงานบุญงานประเพณีของตนอย่างคึกคัก

ไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นแม้จะมีการผสมผสานรับเอาวัฒนธรรมใหม่เข้าไปปะปนกับวัฒนธรรมดั้งเดิมบ้างแต่ก็ยังมีการใช้วิถีชีวิตตามแบบฉบับไทใหญ่ที่ชัดเจนบนแผ่นดินไทย โดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรมประเพณี เช่น ในชุมชนไทใหญ่ในอำเภอแม่อาว จังหวัดเชียงใหม่ และในหมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปตรงกันว่าไทใหญ่ในพื้นที่ดังกล่าวใช้รูปแบบวัฒนธรรมไทใหญ่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ร่วมกันดำเนินกิจกรรมงานประเพณีสิบสองเดือนไทใหญ่เพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมไทใหญ่ให้สืบต่อไป บางครั้งยังมีการทำทายกับอำนาจรัฐพม่าที่ไม่สามารถทำได้ในรัฐพม่า เช่น การนำเสนอ การจำหน่ายบทเพลงทางการเมืองที่มีเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลพม่าที่ไม่อาจนำเสนอ หรือขายกันได้ในรัฐพม่า และการค้าขายจำกัดใตฺหญิงออก เพื่อไม่ให้เหมือนการแต่งกายในศิลปะการแสดงแบบพม่า

ในจังหวัดเชียงใหม่มีเครือข่ายไทใหญ่ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานเชื่อมโยงไทใหญ่ในพื้นที่ต่างๆของเชียงใหม่ และนอกจังหวัดเชียงใหม่เข้าด้วยกัน ได้แก่ ชมรมการศึกษาและศิลปวัฒนธรรมไทใหญ่จังหวัดเชียงใหม่ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2540 ที่ทำการชมรมตั้งอยู่ที่วัดกู่เต้า อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยนายแสงเมือง มังกร เป็นประธานชมรม ต่อมาเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2555 ได้รับการอนุมัติให้ขึ้นทะเบียนเป็นสมาคมการศึกษาและศิลปวัฒนธรรมไทใหญ่ (Taiyai Education and Culture Association) มีวัตถุประสงค์หลักคือ ส่งเสริมการศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรม พื้นฟูและเผยแพร่วัฒนธรรมไทใหญ่ อันเป็นหนึ่งใน

เอกลักษณ์แห่งความหลากหลายวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยรวมทั้งสนับสนุนให้สมาชิกตระหนักและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม<sup>24</sup>

เนื่องจากไทใหญ่ได้กระจายอยู่ทั่วไปแถบภาคเหนือ และดำรงชีวิตอยู่ต่างสถานที่กัน ดังนั้นภาษาที่ใช้จึงอาจมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง แต่อย่างไรก็ตามไทใหญ่มีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง เรียกว่า “ความไต” และ “ลิกไต” ซึ่งในทางวิชาการแล้ว นักภาษาศาสตร์จะเรียกภาษาไทใหญ่ว่า “ภาษาชาน” ซึ่งมาจากชื่อพื้นที่ของไทใหญ่ คือ รัฐฉานหรือรัฐชาน ภาษาเขียนของไทใหญ่หรือตัวอักษรไทใหญ่ที่เรียกว่าลิกไตนั้น มีมานานแล้วแต่ แต่ยังไม่ปรากฏหลักฐานพิสูจน์ได้แน่ชัด

ภาษาเขียนของไทใหญ่มีสองแบบ คือ แบบเก่า เรียกว่า “ลิกเก่า” เป็นการเขียนในเอกสาร โบราณ ไม่ปรากฏเครื่องหมายแสดงรูปวรรณยุกต์การตีความเนื้อหาจึงต้องอาศัยบริบทข้างเคียงช่วย ลักษณะอักษรไทใหญ่แบบเก่านั้นคล้ายกับอักษรไทอาหม ทำให้เข้าใจว่าอักษรไทใหญ่แบบเก่าน่าจะพัฒนามาจากอักษรไทอาหมหรือไม่ก็อักษรชนิดเดียวกันมาแต่เดิม ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าอักษรไทใหญ่แบบเก่าน่าจะเกิดขึ้นในระยะใกล้ ๆ กับอักษรมอญ และอักษรพม่าก็ได้เพราะมีรูปร่างลักษณะกลมแป้นคล้ายอักษรมอญ อักษรพม่าและอักษรล้านนา<sup>25</sup>

อักษรไทใหญ่มีลักษณะคล้ายกับอักษรล้านนาหลายตัว เช่น ส ญ ต บ ม ย ล ว แต่อักษรวิธีของไทใหญ่นั้นจะคล้ายกับภาษามอญมากกว่าภาษาล้านนา ลิกไตนั้นมักจะจารึกลงในพิภพสามมากกว่าใบลาน เรื่องที่จารึกลงไปนั้นมักจะเป็นเรื่องราวทางพุทธศาสนา ตำรายา คาถาอาคม เป็นต้น และหากมีคำบาลีอยู่ในบันทึกนั้น ก็จะใช้อักษรพม่าเขียนเพราะอักษรพม่ามีอักษระครบตามภาษาบาลี ส่วนอักษรไทใหญ่แบบใหม่นั้นเรียกว่า “ลิกไตใหม่” เนื่องจากมีการปฏิรูปในราวสามสิบกว่าปีที่ผ่านมา โดยประดิษฐ์เครื่องหมายวรรณยุกต์เพิ่มเข้ามาเพื่อใช้กำกับเสียงของคำต่าง ๆ จึงทำให้อ่านเขียนเนื้อหาที่บันทึกไว้ได้ถูกต้องมากขึ้น

<sup>24</sup> สุพิน ฤทธิเพ็ญ วารสารภาษาและวรรณกรรมไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ฉบับที่ 3 มกราคม – ธันวาคม 2556 หน้า 13-22

<sup>25</sup> บรรจบ พันธุมธา ไปสอบคำไทย โครงการเผยแพร่วัฒนธรรมไทย กระทรวงศึกษาธิการ 2522 หน้า 100

ไม่ต้องอาศัยบริบทข้างเคียงในการตีความเหมือนลิกไตเก่าและมีการเขียนอยู่ในบรรดาเดียวกันที่ท้ายค่านั้น ๆ และยังมีการประดิษฐ์ตัวเลขแบบใหม่ขึ้นมาด้วย นอกจากนั้นยังได้เพิ่มพยัญชนะอีก 2 ตัว กล่าวคือ พยัญชนะในลิกเก่านั้นมีทั้งหมด 18 ตัวในลิกใหม่จะเพิ่มขึ้นมาอีก 2 ตัว คือ ตัว ฉ และ ฝ (ภาพที่ 2.3)

ก	ง	ค	จ	ฉ	ญ
ก๊ะ	ก๊ะ	งะ	จ๊ะ	ชะ	งญะ
ต	ถ	ณ	บ	ป	ม
ต๊ะ	ทะ	นะ	บ๊ะ	พะ	มะ
ย	ร	ล	ว	ส	ฮ
ยะ	ระ	ละ	วะ	สะ	ฮ๊ะ

ภาพที่ 2.3 พยัญชนะไทใหญ่เสียงหลัก 18 ตัว  
ที่มา: ไปสอบคำไทย

ชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ได้รับการยอมรับจากสังคม และได้มีการขยายพื้นที่กว้างขวางขึ้น และมั่นคงขึ้น เนื่องจากองค์ประกอบต่างๆ ของกลุ่มชาวไทใหญ่ ได้แก่ ผู้คน สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจของชาวไทใหญ่เป็นไปด้วยดี และตัวแทนชาวไทใหญ่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถใช้สิทธิ์ใช้เสียงเพื่อนำความเจริญด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการมาสู่ชุมชน โดยเฉพาะการที่สมาคมการศึกษาและวัฒนธรรมไทใหญ่ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นส่วนหนึ่งของมูลนิธิเพื่อสุขภาพและการเรียนรู้ของแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ (MAP Foundation) ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากองค์การสหประชาชาติ และองค์กรอิสระที่มีคณะทำงานซึ่งมาจากชาวไทใหญ่กลุ่มต่างๆ ร่วมดำเนินกิจกรรมตามโครงการ 4 โครงการเพื่อกลุ่มชน ได้แก่ (1) โครงการสุขภาพและการส่งเสริมศักยภาพชุมชน (2) โครงการส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิอย่างทั่วถึง (3) โครงการสิทธิแรงงาน (4)

โครงการสื่อสารเพื่อกลุ่มชาติพันธุ์ เมื่อมีการขยายพื้นที่การจัดปอยส่งลงที่สะท้อนให้เห็น การเปิดพื้นที่และตัวตนของชาวไทใหญ่ให้กว้าง และ MAP Foundation ได้ลงไปดูแลชาวไท ใหญ่ทุกเพศทุกวัยให้มีคุณภาพชีวิต ได้รับการคุ้มครองสิทธิอันพึงมี และร่วมสืบสาน วัฒนธรรมไทใหญ่พื้นที่ที่ขยายออกไปจึงเป็นพื้นที่ และผู้คนที่สมบูรณ์ที่สุดตามเจตนารมณ์ ของมูลนิธิเพื่อสุขภาพและการเรียนรู้ของแรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ ไทใหญ่นอกภูมิลำเนา<sup>26</sup>

### 2.1.2 ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีไทใหญ่

ไทใหญ่ส่วนใหญ่มีความเชื่อตามคำสอนพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด จนมีคำพังเพยสุภาษิตคำ สอนตลกทอมาถึงลูกหลานให้ยึดถือปฏิบัติตาม เช่นคำสอนที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความเชื่อใน เรื่องบาปบุญคุณโทษ เชื่อในอนิสงส์การทำบุญทำทาน เชื่อว่าเมื่อได้ทำบุญอย่างใดจะได้อนิสงส์ อย่างนั้น ถ้าทำชั่วผิดกรรมเมื่อตายแล้วจะได้ไปเสวยทุกขเวทนาในอบายภูมิ มีเครื่องนุ่งห่ม อดสูร ภาย นรก ตรงข้ามถ้าทำดี ทำบุญ ทำทาน เมื่อตายไปแล้วจะได้เสวยสุขในโลกมนุษย์ สวรรค์และถึง พระนิพพานในที่สุด จะเห็นได้จากปรัชญาชีวิตของไทใหญ่จากคำอวยพรของผู้เฒ่าผู้แก่ที่อวยพรให้ ลูกหลานว่า “ขอให้ได้ดีกิน ได้ห่อ ให้อายุยืนนานนะ สีละ ภาวะนา... จ้าดสู๊ด จ้าดเส้าให้ได้ถึงอะตะมะ ตะนิบปานนะดีเต็ง เวงแสง เวงคำ ปุ่นตะ ลูกเอี้ยหลานเอี้ย” แปลว่า “ขอให้อยู่ดีกินดี ได้ทำบุญได้ บำเพ็ญทาน สีละ ภาวะนา ชาติสุดท้ายให้ถึงพระนิพพานซึ่งเป็นอมตะเมืองแก้ว เมืองทองเกิดลูกหลาน เอย” ได้มีการนำหลักการทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นคำสอนสืบทอดต่อ ๆ กัน มา นอกจากนี้ไทใหญ่ยังได้ยึดถือเอาเครื่องสักการบูชาประกอบพิธีกรรมทางประเพณี โดยมี ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมดังนี้<sup>27</sup>

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Copyright © by Chiang Mai University  
All rights reserved

<sup>26</sup> สุพิน ฤทธิเพ็ญ วารสารภาษาและวรรณกรรมไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ฉบับที่ 3 มกราคม – ธันวาคม 2556 หน้า 28

<sup>27</sup> สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม จังหวัดแม่ฮ่องสอนตามโครงการสืบค้น ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2549 หน้า 348-



## 1) ประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของไทใหญ่

จากการศึกษาวัฒนธรรมของไทใหญ่ ความเชื่อและประเพณีต่าง ๆ มากมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิต ทำให้ทราบว่าไทใหญ่นั้นมีประเพณีต่าง ๆ นับตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตดังนี้

ไทใหญ่มีความเชื่อว่าเมื่อแม่ท้องแก่ใกล้จะคลอดแล้ว จะต้องให้ดื่มน้ำมะพร้าวอ่อน เพราะน้ำมะพร้าวเป็นน้ำที่สะอาดจะช่วยล้างไขมันที่ติดตัวทารกออกและทำให้คลอดง่าย ไทใหญ่เรียกหมอดำแยว่า “แม่เก็บ” เป็นผู้ที่ช่วยทำคลอดให้ทารกคลอดออกมาได้ปลอดภัย เมื่อถึงเทศกาลสำคัญเช่น เทศกาลสงกรานต์หรือออกพรรษา จะต้องไปทำพิธีกันตอนหรือขอขมา สุมาคารวะ ซึ่งตามประเพณีแล้ว ไทใหญ่จะนับแม่เก็บว่าเป็นญาติผู้ใหญ่อีกคนหนึ่ง

เมื่อแม่คลอดลูกแล้ว แม่จะต้องอยู่ไฟอย่างน้อย 1 เดือนเพื่อให้มดลูกเข้าอู่ โดยแม่จะต้องนอนบนแคร่ฟาก ข้าง ๆ แคร่มีเตาไฟซึ่งใช้ไม้กระดาน 4 แผ่นกั้นล้อมเป็นคอกเตาไฟ และจุดฟืนบนเตาไฟนี้ให้แม่ผิงตลอดเวลาที่อยู่ไฟ แม่จะต้องงดของแสลงทุกอย่าง ให้ทานแต่ข้าวสุก ข้าวเหนียวบึ่งกับหมูทากมันกับเกลือป่นเท่านั้น และห้ามดื่มน้ำเย็นแต่ให้ดื่มน้ำต้มไพล (ในปัจจุบันนี้มีการแพทย์แผนปัจจุบันได้รณรงค์ให้แม่งดดื่มน้ำต้มหัวไพล เพราะไพลมีสารที่ทำให้ทารกเกิดภาวะตัวเหลืองเนื่องจากมีค่าบิลิรูบินมากเกินไปมีผลต่อตับ) เมื่อทารกเกิดมาครบ 30 วัน พ่อแม่จะทำพิธีมงคล “อาบเหลิน” หรือ “ไถ่นเหลิน” ให้แก่ทารก โดยลูกสาวนั้นจะต้องทำพิธีภายใน 30 วัน แต่หากเป็นลูกชายสามารถทำพิธีหลังจาก 30 วันได้ การทำพิธีอาบเหลินหรือไถ่นเหลินนี้เพราะเชื่อว่าหากไม่ทำพิธีให้ลูกจะดื้อและพ่อแม่ทำพิธีมงคลให้ลูกไม่ครบถ้วนในวันประกอบพิธีพ่อแม่จะทำเองหรือจะเชิญแขกผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคารพนับถือในหมู่บ้านมาร่วมพิธีด้วย โดยให้เด็กได้อาบน้ำเงิน น้ำทอง (หากไม่มีก็จะใช้ใบเงิน ใบทองแทน) ส้มป่อย กล้วยคา ใบฝรั่ง กล้วยเอนหลู เมื่อได้เวลาปู่ ย่า ตา ยายก็จะใช้ด้ายผูกข้อมูลและอวยพรให้กับทารก พ่อแม่ผูกข้อมือและอวยพรให้กับลูกพร้อมกับให้ของขวัญ ซึ่งจะเป็นทองหรือเงินขวัญถุงเพื่อมอบให้กับเด็กไว้เป็นสมบัติ จากนั้นผู้เฒ่าผู้แก่ที่มาร่วมพิธีผูกข้อมูลและอวยพรให้ทารก หากมีพระมาประกอบพิธีด้วยก็จะให้พระตัดผมไฟก่อน เมื่อเสร็จพิธีแล้วถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุ สามเณรและเลี้ยงอาหารผู้ที่มาร่วมงาน เมื่อลูกสาว ลูกชายเติบโตขึ้นเป็นวัยรุ่น หนุ่มสาว เมื่อมีความรักใคร่ชอบพอกับคนรัก ฝ่ายชายจะส่งผู้ใหญ่ไปสู่ขอฝ่ายหญิง โดยจะไม่มีกรรมันหมายไว้เป็นเวลานาน ๆ เพราะเชื่อว่าอาจจะเกิด

ภัยแก่คู่นั้น หากพ่อแม่ของฝ่ายหญิงยอมยกลูกสาวให้แก่ฝ่ายชายก็จะกำหนดวันแต่งงาน โดยคู่ฤกษ์ยามเพื่อจัดพิธีแต่งงาน<sup>28</sup>

จากการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อของไทยใหญ่ทำให้ทราบว่า ในช่วงชีวิตหนึ่งพ่อแม่จะได้จัดพิธีมงคลให้แก่ลูกชายทั้งหมด 4 ครั้ง คือ พิธีไถ่หนี้สิน บรรพชาเป็นสามเณร อุปสมบทเป็นพระภิกษุและแต่งงาน แต่สำหรับลูกสาว พ่อแม่จะได้จัดพิธีมงคลให้เพียง 2 ครั้งคือ พิธีไถ่หนี้สินและแต่งงานเท่านั้น ในพิธีแต่งงานจะมีอุบ้ขันหมากที่เรียกว่า “โคหลู่หางปลา” คือ นำใบตองมาพับเป็นรูปหางปลา มีห่อกับห่อคู่ คือ เตรียมสิ่งของต่าง ๆ ให้เป็นคู่ ๆ ได้แก่ ห่อเมี่ยง ห่อน้ำอ้อย ห่อเกือบ กล้วยน้ำว่า เมื่อได้ฤกษ์ยามที่หาไว้แล้ว ฝ่ายชายจะยกขบวนแห่ขันหมากจากบ้านไปยังบ้านเจ้าสาว มีผู้ถือถุงเงินไปเพื่อซื้อผ่านประตูเงินประตูทองซึ่งจะต้องไถ่ถามกันตามประเพณีเสียก่อนจึงจะเข้าไปในบริเวณ บ้านได้ เมื่อเริ่มพิธีแต่งงาน พ่อแม่ทั้งสองฝ่ายจะใช้ด้ายผูกข้อมือคู่บ่าวสาวสลับกันและมอบของขวัญให้ จากนั้นญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายผูกข้อมือและอวยพรคู่บ่าวสาว เสร็จแล้วจึงเลี้ยงอาหารผู้ที่มาร่วมงานอาหารที่ใช้เลี้ยงในงานแต่งงานส่วนใหญ่เป็นขนมจีนหรือข้าวซอย ซึ่งมีความหมายว่าให้อยู่ด้วยกันยาวนานและคู่บ่าวสาวจะมอบของขวัญให้กับผู้ที่มาร่วมงานกับไปบ้านเป็นห่อกับห่อคู่ มีเมี่ยง 2 คู่ กล้วย 2 ลูก เมื่อแต่งงานเสร็จแล้ว คู่สมรสก็จะนำโคหลู่หางปลาไปขอมาญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายภายในวันเดียวกันหรือในวันต่อ ๆ ไปตามประเพณี

นอกจากนี้ไทยใหญ่ยังยึดถือประเพณีการจัดการเมื่อมีคนเสียชีวิต โดยญาติและเพื่อนบ้านจะช่วยกันอาบน้ำศพ นำศพไปนอนหงายบนเสื่อที่ตั้งไว้ตรงกับชื่อบ้านห่อด้วยผ้าขาว เอาด้ายขาวผูกมือให้อยู่ในท่าประนมมือไว้บนนอก ตั้งแจกันดอกไม้ไว้และจุดเทียนหรือตะเกียงไว้บนหัวนอน และญาติจะไปเชิญ “จเร” มาอ่านธรรมะให้ผู้ร่วมงานฟังจากนั้นก็เตรียมเครื่องไทยธรรมห้าวัดเพื่อนิมิตพระมาประกอบพิธีทางศาสนาโดยมากมักจะตั้งศพบำเพ็ญกุศลประมาณ 2-5 วัน โดย “ส่าล่อ” จะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ป่าวประกาศเรื่องราวในชุมชนไปป่าวประกาศให้ชาวบ้านได้รู้เพื่อจะได้มาช่วยงานศพ ในอดีตนั้นหากผู้ตายเสียชีวิตโดยเหตุที่ผิดปกติ เช่น ถูกฆ่าตาย ฆ่าตัวตายถูกสัตว์ทำร้ายหรือตายท้องกลม ซึ่งถือว่าเป็น

<sup>28</sup> ดนัย สิทธิเจริญ สาระทางการศึกษาในกระบวนการส่งลงของชาวไทยใหญ่ในจังหวัด แม่ฮ่องสอน สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2535 หน้า 14-16

ศพที่ตายโหง จะนำศพไปเผาในวันที่ตายไม่ให้อ่างศพไว้ข้ามคืนและคนที่ตายนอกบ้านจะไม่ นำเข้าบ้านเด็ดขาด ตายที่ไหนก็จะตั้งศพบำเพ็ญกุศลที่นั่น<sup>29</sup>

ความเชื่อเกี่ยวกับการประกอบพิธีเกี่ยวกับการตายของไทยใหญ่นั้นมีมากมายและ ละเอียดลึกซึ้ง เช่น หากผู้ตายเป็นชายโสดหรือหญิงโสดซึ่งเรียกว่า “ตายหัวหล่อดือ” ผู้ที่หาม ศพจะต้องนำร่องชนดอไม้ 3 ครั้งแล้วจึงนำไปฝังหรือเผา นอกจากนั้นชาวไทใหญ่ยังเชื่อว่า ในวันขึ้นหรือวันแรม 9 ค่ำ เป็นวันม้วยจะไม่นำศพไปเผาปนกิจด้วยเกรงว่าจะเกิดอาเพศแก่ คนที่มีชีวิตอยู่หากผู้ตายเป็นศพหญิงตายท้องกลมจะต้องให้สามีข้ามน้ำ โดยแก้ผ้าไว้ฝั่งนี้ แล้วไปใส่เสื้อผ้าอีกฝั่งหนึ่งแล้วจึงไปบวชที่วัด นับว่าเพื่อเป็นการตัดสายสัมพันธ์ระหว่าง สามีและภรรยาซึ่งอยู่กันคนละภพภูมิ คล้าย ๆ กับการผ่าจันของไทยวนซึ่งจะทำพิธีตัดสาย สัมพันธ์ไม่ให้วิญญาณของผู้ตายผูกพันอยู่กับคู่ชีวิตที่ยังมีชีวิตอยู่<sup>30</sup>

แม้ว่าความเชื่อบางอย่างอาจจะถูกหักล้างได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ แต่ในแง่มุมมอง ของการศึกษาทางคติชนวิทยา มานุษยวิทยา ความเชื่อและวิถีปฏิบัติเหล่านี้คือ สิ่งที่หลอม รวมคนในสังคมหนึ่ง ๆ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเกิดความภาคภูมิใจที่จะสืบสาน เอกลักษณะของกลุ่มของตนให้ยืนยาวต่อไปในภายภาคหน้าเช่นเดียวกับไทใหญ่ที่สืบต่อวิถี ชีวิต วัฒนธรรมมาอย่างยาวนานด้วยความภาคภูมิใจ<sup>31</sup>

## 2) ปอยสังลอง (พิธีบรรพชาสามเณร)

ปอยสังลองมาจากคำว่า “ปอย” แปลว่า งาน คำว่า “สัง” สันนิษฐานว่ามาจากคำว่า “สงหรือขุนสง” หมายถึง พระพรหม อีกความหมายหนึ่งนั้น คำว่า “สัง” มาจากคำว่า “เจ้าสัง” หมายถึง สามเณร ส่วนคำว่า “ลอง” มาจากคำว่า อลอง แปลว่า พระโพธิสัตว์ ดังนั้นงานปอยสังลอง จึงหมายถึง งานบวชลูกแก้ว โดยความหมาย มี 2 นัย โดยอย่างแรก เป็นคำผสมระหว่างคำว่า “สัง” หมายถึง เจ้าสัง คือ สามเณร กับคำว่า “ลอง” หรือออลอง หมายถึง หน่อกล้วยหรือผู้ที่เตรียมจะเป็นสังลอง คือ ผู้ที่เตรียมจะบวชเป็นสามเณร การ เป็นสังลองนั้นเป็นการเลียนแบบประวัตินิพนธ์ของพระพุทธเจ้าตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะครอง

<sup>29</sup> แปลก สนธิรักษ์ *พิธีกรรม และ ประเพณี* พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพฯ ไทยวัฒนาพานิช 2515 หน้า 44

<sup>30</sup> ประเทือง คล้ายสุบรรณ *วัฒนธรรมพื้นบ้าน* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์เคล็ดไทย 2531 หน้า 14

<sup>31</sup> คุณ โทจันทร์ *พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย* กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ 2545 หน้า 2

กรุงกบิลพัสดุ์ก่อนจะออกผนวช การกระทำอย่างในช่วงเวลาการเป็นช่างลงจะปฏิบัติ  
เสมือนการปฏิบัติต่อพระมหากษัตริย์<sup>32</sup> (ภาพที่ 2.4)



ภาพที่ 2.4 ช่างลง หรือ ลูกแก้วที่เข้าร่วมพิธีกรรม

ปอຍช่างลงพบที่มาจากความเชื่อในวรรณกรรมไทใหญ่ 2 เรื่อง คืออะหนาก้าตตะ  
หว่าง แต่งเมื่อประมาณ 100 ปีเศษ โดยพระเจ้าอู่ก่าจิ่งตำ วัดสบตุง เมืองตุงจังหวัดจ้อกแม  
ประเทศพม่า และพิมพ์เมื่อปีพุทธศักราช 2508 กล่าวถึงพระเจ้าอ่าจ่าตตะชาดมั่งจี (อชาติศัตรู)  
หลังจากที่ได้สำนึกผิดในการทำปีศาจโดยหลงผิดไปร่วมมือกับพระเทวทัตทำบาปหนัก  
ต่าง ๆ แล้วได้ทูลเกล้าพระพุทธรเจ้าว่า ทำอย่างไรจะได้เป็นเหล่ากอของพระพุทธรเจ้าคือ  
เป็นอลองพญา (หน่อพุทธรางกูร) พระพุทธรองค์ทรงตอบว่าต้องนำบุตรชายเข้าบวชในศาสนา

<sup>32</sup> มิ่งสรรพ ขาวสะอาด *ไทใหญ่ความเป็นใหญ่ในชาติพันธุ์* เชียงใหม่ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
2551 หน้า 136-141

จึงได้นำเข้าชายอะจิกตะมังชา (อชิตกุมาร) พระราชโอรสของพระองค์เข้าบรรพชาเป็นสามเณรและทรงมีพุทธทำนายว่าอชิตสามเณรจะมาตรัสรู้เป็นพระศรีอริยะไทใหญ่ พระพุทธเจ้าแห่งภัทธกัปนี

วรรณกรรมเรื่องที่ 2 คือเรื่อง อ่าหนั้นต่าตองป่านหรืออ่าหนั้นต่าไห่วัถาม แต่งขึ้นประมาณ 200 ปีเศษ โดยพระสุหนั้นตา บ้านกุ่มอ้อ จังหวัดจ้อกแมม ประเทศเมียนมาร์ กล่าวถึงเรื่องต่าง ๆ ที่พระอานันท์ทูลถามพระพุทธเจ้าในเรื่องเหล่านั้นมีอยู่เรื่องหนึ่งที่ทูลถามเกี่ยวกับการเป็นสังฆลางว่าจะมีอานิสงส์มากน้อยเพียงไร พระพุทธองค์ทรงชี้แจงว่า ถ้านำบุตรของตนเองบวชจะได้สร้างสวรรค์สมบัติเป็นเวลา 8 กำผ่า (กัป) ถ้าวรับเป็นพ่อข่าแม่ข่าม (พ่อแม่อุปลัถัมกั) จะได้อานิสงส์ 4 กำผ่า (กัป)<sup>33</sup>

ตามข้อมูลที่ได้ศึกษาจากวรรณกรรมที่สองพบเรื่องเล่าว่า มีบุตรชายของหญิงหม้ายคนหนึ่งซึ่งมีรูปร่างอัปลัถกษณ์และมีศรัทธาอยากบรรพชาแต่ไม่มีทรัพย์สมบัติที่จะเป็นเจ้าภาพบวช ด้วยบุญญาบารมีและแรงศรัทธาของบุตรชายได้บันดาลให้พระอินทร์เกิดเมตตา จึงเสด็จมานำไปพยาบาล ให้อาบน้ำเงินน้ำทองขัดสีจิวรรณล้างคราบไคล กลายเป็นกุมารที่มีรูปร่างสวยงามและขุนสาง (พระพรหม) ได้ลงมาอบขงา (ปานกุ่ม) และสร้อยสังวาล (ลอปเป) ให้พร้อมทั้งรับภาระเป็นพ่อข่าม (พ่ออุปลัถัมกั) ในการจัดงานปอยสังฆลางครั้งนั้นบุตรชายหญิงหม้ายได้เป็นลูกข่าม (ลูกอุปลัถัมกั) ของขุนสาง (พระพรหม) จึงเรียกลูกบุตรที่ได้รับการยกย่องในช่วงก่อนบรรพชาว่า “สางลาง” หรือ “สังฆลาง” คือ ลูกอุปลัถัมกัหรือบุตรธรรมของพระพรหมสืบต่อมาจนปัจจุบันแสดงให้เห็นว่าลูกบุตร ที่จะได้เป็นสังฆลางนั้นเป็นผู้มีบุญบารมีมากกว่าคนธรรมดาสามัญจึงมีโอกาสได้รับยกย่องให้เป็น หน่อกษัตริย์หรือบุตรบุญธรรมของพระพรหมในช่วงเวลาก่อนบรรพชา<sup>34</sup>

<sup>33</sup> พระครูปลัดชินกร แก้วนิล การเปลี่ยนแปลงความหมายและคุณค่าของปอยสังฆลางในสังคมไทใหญ่ปัจจุบัน 2550 หน้า 112

<sup>34</sup> คณัถ สิทธิเจริญ สาระทางการศึกษาในกระบวนการสังฆลางของชาวไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน สาขาวิชา การศึกษานอกระบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2535 หน้า 51

### 3) ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับปอยส่างลอง

ไทใหญ่เชื่อว่าการที่บุตรชายหลานชายสามารถอุทิศตนบรรพชาอุปสมบทในพุทธศาสนาได้เป็นผู้มีบุญอันยิ่งใหญ่ เจ้าภาพจะเสียดสิ่งของเงินทองเพื่อสนับสนุนให้บุตรได้บรรพชาอุปสมบท เพื่อศึกษาพระธรรมและสร้างกุศลกรรมครั้งใหญ่ ซึ่งเป็นการเลียนแบบเหตุการณ์ตามพุทธประวัติตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์เพื่อโปรดพระประยูรญาติ แล้วพระนางพิมพาถือโอกาสให้พระราหุลกุมารขอราชสมบัติจากพระพุทธองค์แต่พระพุทธองค์ทรงกลับทรงรับสั่งให้บรรพชาราหุลกุมารเป็นสามเณรแทน<sup>35</sup>

ตำนานความเชื่อของไทใหญ่เกี่ยวกับปอยส่างลองซึ่งสอดคล้องกับพุทธประวัติ มี 3 ตำนาน ตำนานแรกซึ่งเป็นคำอธิบายโดยชาวไทใหญ่ทั่วไปจะอธิบายว่าปอยส่างลองเป็นการจำลองจากพุทธประวัติตอนเจ้าชายสิทธัตถะออกผนวช ดังนั้นส่างลองจึงแต่งตัวสวยงามแบบเจ้าชาย และมีคำอธิบายต่อว่าเมื่อเป็นเจ้าชายสิทธัตถะผู้สูงส่ง จะต้องมีคนแบกบ่าส่างลอง หรือให้ส่างลองขี่ม้าเพื่อไม่ให้เท้าแตะพื้น

ตำนานที่ 2 จะอ้างถึงเหตุการณ์ตามพุทธประวัติตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปยังกรุงกบิลพัสดุ์เพื่อโปรดพระประยูรญาติ แล้วพระนางพิมพาทรงเครื่องให้พระราหุลกุมารไปเฝ้าเพื่อทูลขอราชสมบัติเมื่อได้รับคำขอร้องจากราหุลกุมาร แทนที่จะพระราชทานราชสมบัติให้พระพุทธองค์กลับทรงดำริว่า ราชสมบัติอันเป็นโลกีย์ทรัพย์นี้ไม่จริง ควรที่พระองค์จะพระราชทานอริยทรัพย์อันยั่งยืนให้แล้วทรงรับสั่งบรรพชาราหุลกุมารเป็นสามเณร

ตำนานที่ 3 มาจากบันทึกในหนังสือไทใหญ่ที่เขียนโดยเจ้าหน่อคำนักอักษรศาสตร์ชาวไทใหญ่ว่า เจ้าชายอชาตศัตรูพระราชโอรสของพระเจ้าพิมพิสาร แห่งกรุงราชคฤห์ได้กระทำปีติฆาตพระบิดาตามคำยุแหย่ของพระเทวทัต เจ้าชายจึงได้บ่ไปจากการปีติฆาตด้วยการชักชวนพระสหายพร้อมด้วยอำมาตย์ให้นำบุตรหลานเข้าร่วมกับการบวชจำนวนกว่า 500 คน ก่อนบวชได้มีการจัดงานใหญ่ 7 วัน 7 คืน พร้อมกับมีการแต่งองค์ทรงเครื่องบุตรหลานด้วยเครื่องประดับสวยงาม แล้วนั่งบนหลัง ช้าง ม้า เป็นเวลา 7 วันจากนั้นจึงนำไปเข้ารับการบรรพชาเป็นสามเณรต่อหน้าพระพุทธเจ้าและเหล่าพระสงฆ์สาวกทั้งหลาย<sup>36</sup>

<sup>35</sup> มณี พยอมยงค์ มชนในล้านนา วารสารวัฒนธรรมไทย 2534 หน้า 7

<sup>36</sup> สุพิน ฤทธิ์เห็ญ วารสารภาษาและวรรณกรรมไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ในอดีตมีรูปแบบการบวชโดยพ่อแม่บุญธรรมเป็นผู้อุปถัมภ์ เนื่องจากคนที่มิฐานะยากจนไม่สามารถจะทำบุญปล่อยล้างลงได้ ขณะเดียวกันคนที่มิฐานะดีก็มักจะไม่บวชหรือมีแต่บุตรไม่ยอมบวช จึงทำให้เกิดประเพณีการบรรพชาอุปสมบทเป็นสื่อ นั่นคือผู้มีฐานะยากจนมีบุตรชายและต้องการให้บุตรชายได้บวชต่างลง ก็จะมอบบุตรของตนให้แก่คนรวย แต่ไม่มีบุตรชายและต้องการทำบุญปล่อยล้างลง การมอบในลักษณะนี้ ผู้ที่รับเป็นเจ้าภาพบวชจะต้องยอมรับหน้าที่เป็นบิดามารดาคนที่ 2 ของคนที่ตนรับบวช จะให้ความอุปถัมภ์ค้ำจุนในขณะที่บวชและหลังจากสึกแล้วด้วย ผู้ที่ได้บวชในลักษณะนี้ก็จะเรียกผู้ที่รับเป็นเจ้าภาพให้ตนว่า “พ่อ-แม่” หรือพ่อข่าม-แม่ข่ามคำว่า “ข่าม” แปลว่า รับรองหรือรับภาระอุปถัมภ์<sup>37</sup>

ในอดีตพ่อข่าม-แม่ข่ามหรือผู้ที่รับอุปถัมภ์บรรพชาสามเณรจะได้รับการยกย่องยอมรับนับถือในสังคมเป็นอย่างมาก โดยจะได้รับการยกย่องและเรียกค่านำหน้าว่า “พ่อล้าง-แม่ล้าง” ส่วนผู้ที่รับอุปถัมภ์อุปสมบทเป็นพระภิกษุจะได้รับการยกย่องและเรียกค่านำหน้าว่า “พ่อจาง-แม่จาง” ผู้ที่ผ่านการบรรพชาเป็นสามเณรมาแล้วเมื่อสึกออกมาจะเรียกว่า “ล้าง” สำหรับผู้ที่ผ่านการอุปสมบทเป็นภิกษุ เมื่อสึกออกมาจะเรียกว่า “ทาก” หรือ “หนาน” นำหน้าชื่อตลอดไป<sup>38</sup>

“ลอง” หรือ “อลอง” คือ ผู้ที่การบวชจะได้รับการปฏิบัติเสมือนพระราชานในช่วงที่ประกอบพิธีกรรมเพราะเปรียบเทียบกับได้กับช่วงเสวยราชสมบัติของเจ้าชายสิทธัตถะก่อนออกผนวช การแต่งกายของอลองแต่งแบบกษัตริย์พม่าโบราณ คือ นุ่งโจงกระเบนผ้าแพร ผ้าลายหรือผ้าสีต่าง ๆ สวมเสื้อมีชายเชิงงอนประดับด้วยวัสดุเทียมเพชร พลอยหรือปักด้ายไหมสีต่าง ๆ สิริระสวมชฎาที่ทำจากกระดาษแข็งมียอดแหลมประดับกระดาษสีต่าง ๆ หรือเกล้ามวยผมมีผ้าแพร โปกสิริระและประดับด้วยดอกไม้สดตามฤดูกาล ส่วนใหญ่จะเป็นดอกเอื้อง

---

เชียงใหม่ ฉบับที่ 3 มกราคม – ธันวาคม 2556 หน้า 14-15

<sup>37</sup> คณัฏ สิทธิเจริญ สารະทางการศึกษาในกระบวนการล้างลงของชาวไทยใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน สาขาวิชาการศึกษาอนุระบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2535 หน้า 32

<sup>38</sup> นิธิ เอียวศรีวงศ์ พุทธศาสนาในความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย กรุงเทพฯ โรงพิมพ์เมื่อดทราย 2530 หน้า 11

ฝั่ง ส่วนเครื่องใช้ในช่วงที่เป็นอลองประกอบด้วยเครื่องสูงต่าง ๆ คือ ที่กำหรือร่มขนาดใหญ่ น้ำเต้า พานหมาก พรหม หมอนและบริวารที่คอยรับใช้<sup>39</sup>

ปอยสงล่องนิยมจัดในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคมหรือช่วงหน้าแล้ง ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่คนล้านนานิยมจัดงานมหรสพใหญ่เพราะเป็นช่วงที่คนว่างเว้นจากการทำนามีอาหารอุดมสมบูรณ์ อากาศปลอดโปร่ง ดังนั้นจึงสามารถร่วมแรงช่วยงานกันได้เป็นอย่างดี การจัดปอยสงล่องเริ่มด้วยเมื่อพ่อแม่เด็กนำบุตรและคนที่จะบวชไปฝากฝั่งให้เจ้าอาวาสบรมสั่งสอนหักให้ท่องจำคำขอบรรพชา คำให้ศีลให้พรก่อนจะจัดงานประมาณ 7-10 วัน จากนั้นก็จะเชิญคนที่เข้าร่วมในการจัดปอยสงล่องมาปรึกษากันว่าใครจะรับเป็นเจ้าภาพใหญ่ “ตะกำโหลง” ซึ่งมักจะเป็นผู้ที่มีฐานะดีหรือผู้ที่ได้รับการยกย่องในหมู่บ้านและต้องมี “ตะแปสงล่อง” คือ ผู้มีหน้าที่ดูแลสงล่องตลอดเวลาตั้งแต่วันแรกจนถึงวันสุดท้ายของงาน โดยเฉพาะวันสุดท้ายจะต้องคอยดูแลไม่ให้คลาดสายตาเพราะว่ามักจะมีการแอบนำเอาสงล่องไปหลบซ่อนไว้ไม่ให้บรรพชา เด็กหรือคนเจ้าภาพต้องนำเอา “อะซู่” คือ รางวัดไปมอบให้จึงจะได้สงล่องกลับมาบรรพชาเป็นสามเณรต่อไป<sup>40</sup>

จากการให้คุณค่าและความหมายของปอยสงล่องของไทยใหญ่ในรัฐฉานสืบเนื่องกันมาตั้งแต่สังคัมบรรพกาล แม้ต่อมาจะอยู่ในสังคัมปิด ได้การปกครองของผู้อื่น และภาวะเศรษฐกิจฝืดเคืองแรงแค้น แต่ชาวไทยใหญ่ในรัฐฉานยังพยายามที่จะสืบสานวัฒนธรรมพุทธศาสนาของตนไว้อย่างเหนียวแน่นครั้งเมื่อมีโอกาสเข้ามาอยู่ในเมืองไทย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีพี่น้องญาติมิตรของตนอพยพเข้ามาอยู่ก่อนล่วงหน้า และดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมในรอบปีอย่างเป็นอิสระ ชาวไทยใหญ่ก็ปฏิบัติตามกิจกรรมที่ปูทางไว้ล่วงหน้า และเมื่อตนกับครอบครัวมีความพร้อมที่จะจัดปอยสงล่องเพื่อสืบสาน

Copyright © by Chiang Mai University  
All rights reserved

<sup>39</sup> พระครูพุทธศาสนโศภณ (แคล้ว สุสวุโต) *การบรรพชา อุปสมบท* กรุงเทพฯ การศาสนา พระครูอรุณธรรมรังสี 2539 *มนต์พิธีแปล* กรุงเทพฯ อักษรสมัย 2530 หน้า 47

<sup>40</sup> ดนัย สิทธิเจริญ. *สาระทางการศึกษาในกระบวนการสงล่องของชาวไทยใหญ่ในจังหวัด แม่ฮ่องสอน*. สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2535 หน้า 64-65



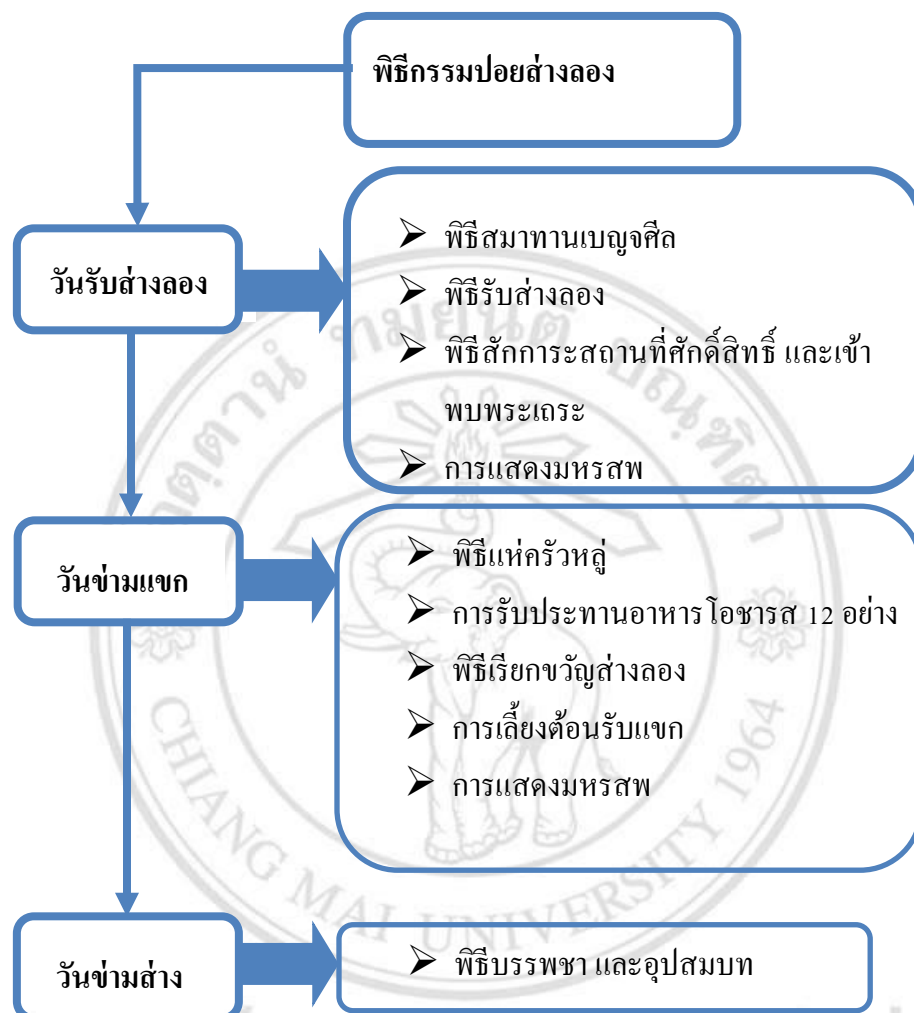
วัฒนธรรมและเป็นการประกาศโดยนัยยะว่าครอบครัวของคุณมีความพร้อมด้านเศรษฐกิจแล้ว ชาวไทใหญ่จึงร่วมเป็นส่วนหนึ่งของปอยส่างลอง<sup>41</sup>

ประเพณีการเชิญแขกมาร่วมปอยส่างลองในสมัยก่อนจะใช้วิธีนำเมียข “ตักห่อเน่ง” มาห่อด้วยใบตองอย่างสวยงาม ให้คนหนุ่มสาวนำ “ห่อเน่ง” <sup>42</sup> ไปมอบให้เจ้าของบ้านที่จะเชิญมาร่วมงานต่อมาภายหลังได้เปลี่ยนไปใช้เทียนไขแทนเรียกว่า “ตักเตน” (บอกเทียน) ปัจจุบันนิยมใช้การ์ดเชิญแทน ส่วนการนิมนต์พระภิกษุสงฆ์เป็นหน้าที่ของคนเฒ่าคนแก่จะนำสวดดอกไม้ ธูปเทียนไปนิมนต์พระที่วัด ช่วงก่อนวันงาน 2-3 วัน ผู้คนจะเริ่มทยอยมาช่วยกันทำงานที่บ้านเจ้าภาพ จัดเตรียมสถานที่ อาหาร ที่พักของส่างลอง ตกแต่งเครื่องไทยธรรมและอัฐบริวาร จากนั้น ในวันแรกหรือวันแรกเริ่มงานนั่นเองส่วนมากจะเริ่มตั้งแต่ตอนเช้ามีคประมาณจะให้ผู้ที่บวชลอง ทำการอาบน้ำเงินน้ำทอง ได้แก่ น้ำแช่เงิน ทองและเครื่องหอมหรือมะกรูด ส้มป่อย เป็นต้น เสร็จแล้วพากันไปวัดเพื่อสวดมนต์และเริ่มงานบวชอลองต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Copyright © by Chiang Mai University  
All rights reserved

<sup>41</sup> สุพิน ฤทธิ์เพ็ญ *วารสารภาษาและวรรณกรรมไทย* ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ฉบับที่ 3 มกราคม – ธันวาคม 2556 หน้า 20

<sup>42</sup> ชำเลียง วุฒิจันทร์ และคณะ *คู่มือการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน* สำนักงาน เสริมสร้างเอกลักษณ์แห่งชาติ กรุงเทพฯ บริษัทประชาชน 2525



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Copyright © Chiang Mai University  
All rights reserved

แผนภาพที่ 2 : พิธีกรรมปอยส่งลง

หลังจากรับศีลแล้ว ตะแปส่งลงจะแต่งหน้าและแต่งเครื่องทรงให้ใหม่ การแต่งกายส่งลงมีลักษณะคล้ายเจ้าชายไทใหญ่ เมื่อแต่งตัวเสร็จแล้วถือว่าเป็นอลองเต็มตัวจะได้รับการปฏิบัติเหมือนกษัตริย์และอลองจะไม่มีโอกาสเหยียบดินจนกว่าจะถึงวันบรรพชาเป็นสามเณรตะแปส่งลงจึงต้องให้ส่งลงขี่คอตนเองตลอดเวลา บรรดาพ่อแม่ส่งลงและญาติก็จะไปรยข้าวตอกดอกไม้เป็นการอนุโมทนา แล้วคณะส่งลงก็จะเคลื่อนขบวนไป

นมัสการศาลเจ้าพ่อหลักเมืองหรือศาลเจ้าเมือง ซึ่งเป็นสถานศักดิ์สิทธิ์ที่คนไทยใหญ่เคารพนับถือเพื่อขอขมาลาโทษและขอความคุ้มครองป้องกันภัย จากนั้นก็จะพอรำถวายและเคลื่อนขบวนไปกราบนมัสการเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ ในหมู่บ้านหรือในหมู่บ้านอื่นที่ใกล้เคียงต่อไป จนใกล้เวลาเที่ยงวันจึงจะนำสำลองกลับเข้าที่พักหรือบ้านของสำลองเพื่อพักผ่อนและรับประทานอาหารกลางวัน จนในตอนบ่ายคณะขบวนแห่สำลองก็จะออกไปตามบ้านญาติพี่น้อง คนรู้จักหรือผู้ที่เคารพนับถือเสมือนเป็นการประพาสต้นของกษัตริย์ เจ้าของบ้านออลองไปเยี่ยมจะถือว่าเป็นโชคดีที่ได้รับเกียรติและเป็นบุญที่ได้มีโอกาสต้อนรับออลอง จึงมีการเตรียมอาหารวางถวาย ใช้เหรียญรูปผูกด้วยด้ายสายสิญจน์ซึ่งปัจจุบันหายากจึงใช้ธนบัตรหรือเหรียญธรรมดาแทน (ส่วนใหญ่จะใช้ธนบัตรใบละ 20 บาท ม้วนกลมผูกด้วยสายสิญจน์)

ในวันข้ามแขก<sup>43</sup> คือ วันรับแขกจะเป็นวันที่ญาติพี่น้องจากหมู่บ้านอื่นมาร่วมงานอย่างพร้อมเพรียงกัน วันนี้นับว่าสำคัญยิ่งเพราะจะมีพิธีต่าง ๆ 3 พิธี คือ พิธีการแห่โคหลู (เครื่องไทยธรรม) การเลี้ยงอาหารสำลองเต็มรูปแบบ (กับข้าว 12 อย่าง) และพิธีเรียกขวัญสำลองแขกที่มีจะช่วยกันเตรียมเครื่องไทยธรรมและอัฐบริวารที่จะนำไปเข้าขบวนแห่โคหลู (ไทยธรรม)

เริ่มขบวนด้วยผู้อาวุโสแต่งชุดขาว ถือขันดอก ข้าวตอกดอกไม้ต่อด้าย “จีเจ้” (กังสดาลใหญ่) ติเป็นระยะเพื่อประกาศให้ชาวบ้านร่วมอนุโมทนาหรือเดินทางมาร่วมทำบุญรวมทั้งเป็นการบอกกล่าวถึงเทวดาเทพอารักษ์ทั้งหลายให้ได้ทราบถึงการทำบุญใหญ่ของชุมชนเครื่องสักการะพระพุทธรูปหรืออุบ บรจุดอกไม้ รูปเทียน ขนมน ม้าเจ้าเมืองเป็นม้าทรงเจ้าเมือง (เจ้าพ่อหลักเมือง) ที่อัญเชิญมาเพื่อช่วยปกป้องคุ้มครองในงานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยต้นตะเป้สาหรือต้นกัลปพฤกษ์จะนำไปถวายพระ โดยเชื่อว่าเป็นอานิสงส์ให้ชาติหน้าให้เกิดในสวรรค์ มีต้นกัลปพฤกษ์บันดาลสิ่งปรารถนา ต้นนี้มี 2 ประเภท คือ ต้นตะเป้สาพระพุทธรูปลายจางพาราและต้นตะเป้สาถวายวัด

ขบวนโคหลูนำเครื่องอัฐบริวารที่ใช้ในการบรรพชาและเครื่องไทยธรรมประกอบด้วยปักข้าวแตก คือ ห่อข้าวตอกด้วยกระดาษสาผูกติดกับธงสามเหลี่ยมที่เรียกว่า “จ่าจ่า” ใช้แทนดอกไม้สำหรับแจกให้ผู้ไปร่วมงานบรรพชาไหว้พระ ปักข้าวแตกจะขาด

<sup>43</sup> สมัย สุทธิธรรม ปอยสำลอง กรุงเทพฯ คุรุสภา 2531 หน้า 24-27

ไม่ได้และจะต้องมีจำนวนเท่ากับสา่งลอง เทียนเงิน เทียนทอง คือ รูปเทียนแพเป็นเครื่องบูชา สา่งลองสำหรับถวายแด่พระอุปัชฌาย์ พุ่มเงิน พุ่มทอง สำหรับสา่งลองถวายพระพุทธและ ประดับขบวนอุต้อง ปานต้อง คือ กรวยหมากพุดและกรวยดอกไม้ หม้อน้ำคำ คือ หม้อดิน ห่อผ้าขาวใส่ใบไม้ 9 ชนิดเพื่อความร่มเย็นและเป็นสิริมงคล ขบวนกลองมอชิงหรือกลอง ยาวใช้บรรเลงประกอบขบวน เครื่องไทยธรรมที่เป็นปัจจัยถวายพระสงฆ์ที่นิมนต์มาในงาน ขบวนสา่งลอง เป็นกลุ่มซึ่งจะอยู่เกือบท้ายขบวน ในวันนี้ ทั้งสา่งลองตะแปสา่งลองและผู้ถือ ที่ค้ำจะแต่งกายสวยงามเป็นพิเศษ ขณะขบวนเคลื่อนที่ไปก็จะพ้อนด้วยตามจังหวะของกลอง ก้นยาว ท้ายขบวนเป็นคณะโบกไฟ (บ้องไฟ) ซึ่งจะนำไปจุดในวันสุดท้ายของงาน<sup>44</sup>

ขบวนแห่โคหลู่ในงานปอยสา่งลองนี้ถือว่าเป็นขบวนแห่ที่ยิ่งใหญ่และสวยงาม ระหว่างทางจะมีผู้เฒ่าผู้แก่ถือ “อุบ” ออกมาโปรยข้าวตอกดอกไม้เป็นการอนุโมทนาสาธุในการทำบุญ เมื่อแห่ขบวนรอบหมู่บ้านแล้วขบวนแห่จะสิ้นสุดที่วัด แล้วนำโคหลู่ขึ้นไปจัดไว้ บนวัด หากยังไม่ทำพิธีบรรพชาอุปสมบทในวันนี้ กิจกรรมต่อเนื่องที่วัดจะมีการถ่มลิก คือ การฟังธรรม

ในช่วงเย็นจะมีพิธีเลี้ยงอาหารและทำขวัญให้กับสา่งลอง การเลี้ยงอาหารเต็มรูปแบบนี้เดิมที จัดไว้ถึง 32 อย่างด้วยกัน แต่ในปัจจุบันการเลี้ยงอาหารสา่งลองจัดไว้ 12 อย่างเท่านั้นสถานที่ที่จะ จัดเลี้ยงอาหารสา่งลองเต็มรูปแบบจะทำที่บ้านเจ้าภาพใหญ่ หากสา่งลองมีจำนวนมากก็จะจัดพิธีที่ วัดเพื่อความสะดวก สำหรับสา่งลองที่ไม่มีพ่อแม่ป้อนอาหารให้ก็จะมีพ่อข้ามแม่ข้ามเป็น ผู้ป้อน อาหารแทน หลังจากที่รับประทานอาหารทั้ง 12 อย่างเรียบร้อยแล้วก็มีพิธีทำขวัญสา่งลอง (ภาพ ที่ 2.5) ซึ่งก็คือการทำขวัญนาค คือ มีการเรียกขวัญ ผูกข้อมือให้ศีลให้พรแก่สา่งลอง

---

<sup>44</sup> สมัย สุทธิธรรม *ปอยสา่งลอง* กรุงเทพฯ: คุรุสภา 2531 หน้า 29



### ภาพที่ 2.5 พิธีเรียกขวัญส่งลง

ที่มา : ปอยส่งลงแม่สะเรียง

คืนสุดท้ายจะมีพิธีฉลองเจ้าภาพจึงต้องเตรียมงานหนักกว่าวันอื่น ๆ เพราะต้องเตรียมเลี้ยงอาหารพระสงฆ์สามเณรในวัดที่จะบรรพชาและที่นิมนต์มาร่วมพิธีบรรพชา ตลอดจนผู้คนที่มาร่วมงานทั้งหมดซึ่งจะมีเป็นจำนวนมาก และเพื่อเป็นการผ่อนคลายความเมื่อยล้าของผู้มาร่วมงาน ฝ่ายเจ้าภาพจึงจัดให้มีมหรสพ และคนตรีมาแสดงที่บ้านเจ้าภาพด้วยการแสดงฟ้อนรำ การแสดงกลองมอชิง เป็นต้น ส่วนส่งลงที่ยังไปเยี่ยมญาติไม่ครบจะต้องไปให้เสร็จเรียบร้อยภายในคืนสุดท้ายนี้

รุ่งเช้าของวันข้ามส่งซึ่งเป็นวันที่ 3 ของงาน จะนำส่งลงไปบรรพชาเป็นสามเณร หากในการจัดงานมี “จ้างลง” คือ ผู้ที่จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุด้วย ทำกันตั้งแต่เช้าตรู่เรียกกันว่า “ขาบจ้าง” คือ พิธีอุปสมบทตะแปงจ้างลงจะแต่งตัวจ้างลงและนำจ้างลงจี่ม้าแห่ไปวัน โดยมี “จีเจ้” (กั้งศาล) ตีนำขวนและอาจมีดนตรีพื้นบ้านหรือกลองกันยาวร่วมขบวนไปด้วย เมื่อถึงวัดก็จะเวียนรอบ โบสถ์ 3 รอบ แล้วทำพิธีอุปสมบทในโบสถ์ หากวัดใดไม่มีโบสถ์เจ้าภาพก็เข้าร่วมกับทางวัดนั้นทำ “ลีม่น้ำ” คือ จะทำศาลาที่ประกอบพิธีอุปสมบทอยู่กลางแม่น้ำหรือในบึง แล้วนิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีอุปสมบทในลีม่น้ำนี้ พิธีการบวชเริ่มจากขบวนส่งลงเจ้าไปในศาลาการเปรียญหรือวิหารที่ใช้เป็นที่บรรพชาอุปสมบท กราบพระอุปัชฌาย์ 3 ครั้ง แล้วรับผ้าจีวรจากบิดามารดาหรือพ่อข้าม-แม่ข้าม แล้วหันกลับไปเปล่ง

วาจาขอพรพชากับพระอุปัชฌาย์ จากนั้นรับผ้าจีวรไปให้พระภิกษุจะช่วยนุ่งจีวร เมื่อกลับมาเปล่งวาจาขอรับศีล 10 และขอนิสัยแล้ว พระอุปัชฌาย์ให้ศีล บอกรักษามัญฐานและให้โอวาทสาธยายเพื่อเปลี่ยนสถานเป็นสามเณร หลังจากเสร็จพิธีจะมีเทศนา 1 กัณฑ์ เจ้าภาพใหญ่เจ้าภาพร่วมและผู้มาร่วมงานในพิธีถวายจตุปัจจัยไทยธรรมพระสงฆ์อนุโมทนาเป็นเสร็จพิธี ในช่วงนี้หากมีคณะโบทไฟ (บ็องไฟ) มาร่วมงานก็จะนำโบทไฟไปจุด

#### องค์ประกอบงานบวช “ปอยสาธยาย”<sup>45</sup>

- 1) ชุดสาธยาย (เครื่องต่างกายต่าง ๆ)
- 2) รมทอง (สำหรับกางให้สาธยาย)
- 3) ตะแป – พ่อส้าน แม่ส้าน (ผู้คอยปรนนิบัติ)
- 4) จีวร
- 5) อัฐบริวาร (ประกอบด้วยเครื่องใช้ต่าง ๆ)
- 6) ต้นเงิน
- 7) สังฆทาน
- 8) ต้นข้าวตอกหรือต้นข้าวแตก

## 2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

การศึกษาในประเด็นของการจัดการองค์ความรู้ของการจัดการปอยสาธยายของไทใหญ่ ทำให้ทราบว่า การจัดงานประเพณีปอยสาธยายนั้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งประชาชนไทใหญ่ คณะกรรมการวัด เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ผู้เขียนจึงได้ทำการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของความหมาย ขั้นตอน และระดับของความร่วมมืออย่างถูกต้อง เพื่อนำเอาองค์ความรู้ที่ได้ไปวิเคราะห์และอภิปรายว่าการจัดการปอยสาธยายที่ผู้เขียนสนใจนั้น มีการประยุกต์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมอย่างไร รวมไปถึงการเป็นแบบอย่างที่ดีในการจัดการประเพณีอื่น ๆ ต่อไป ดังนี้

<sup>45</sup> สมัย สุทธิธรรม ปอยสาธยาย กรุงเทพฯ คุรุสภา 2531 หน้า 37

### 2.2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

การประกอบกิจกรรมหรือการพัฒนาใด ๆ หากสมาชิกชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมหรือร่วมลงมือปฏิบัติย่อมก่อให้เกิดสมาชิกได้เรียนรู้ถึงกระบวนการดำเนินงาน เรียนรู้ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินงานหรือหลังจากดำเนินงานและวิธีการแก้ไขปัญหาเพื่อการดำเนินกิจกรรมนั้นจะบรรลุผลก่อเกิดประโยชน์ต่อสมาชิกในชุมชนและชุมชนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นกระบวนการการสร้างความจิตสำนึกเป็นการสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกในชุมชนเกิดความตระหนักถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมของชุมชน การมีส่วนร่วมทำให้คนในชุมชนได้ตัดสินใจร่วมกัน จึงมีความรู้สึกความเป็นเจ้าของร่วมกันและเกิดการพัฒนาร่วมกัน

ขั้นตอนและระดับของการมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมมีดังนี้

#### 1) ความหมายของการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีของมาสโลว์มาเสนอไว้ในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนสรุปไว้ว่า หากมนุษย์ได้รับการเกื้อหนุนหรือชักจูงในเรื่องที่ตรงกับความต้องการพื้นฐานที่เกิดความพึงพอใจแล้วย่อมจะส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมได้ในที่สุด<sup>46</sup>

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่ขั้นแรก คือการค้นหาค้นหาปัญหาและสาเหตุเมื่อพบสาเหตุของปัญหานั้น ๆ แล้วก็ร่วมกันวางแผนเพื่อแก้ไขร่วมในการลงทุนและปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นการลงทุนด้วยเงิน แรงงานหรือวัสดุอุปกรณ์ก็ได้และต้องร่วมติดตามประเมินผลงานที่ได้ทำไปด้วย<sup>47</sup>

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ในความคิดริเริ่ม การพิจารณา ตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมกันรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชน<sup>48</sup>

<sup>46</sup> อานาจ อนันตชัย การระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท กรุงเทพฯ วิตอร์เพาเวอร์ พอยท์ 2527 หน้า 34

<sup>47</sup> เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง การบริหารการพัฒนาชนบท กรุงเทพฯ โอเดียนสโตร์ 2527 หน้า 272-273

<sup>48</sup> ยูวัฒน์ วุฒิเมธี หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท กรุงเทพฯ ไทยอนุเคราะห์ 2526 หน้า 253

การมีส่วนร่วมที่คล้ายคลึงสอดคล้องกันว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในการ กำหนดปัญหา ลำดับความสำคัญของปัญหา ดำเนินการแก้ไขปัญหาเน้นการมีส่วนร่วมอย่าง แข็งขันของประชาชน ใช้ความคิดอย่างสร้างสรรค์ด้วยความชำนาญของประชาชนในการ แก้ไขปัญหาร่วมกันไม่ใช่การกำหนดจากหน่วยงานภายนอกเพื่อให้ประชาชนมาร่วมกัน ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งในความหมายได้ขยายความหมายไปถึงการมีส่วนร่วมไม่ใช่การกำหนด กิจกรรมหรือการแก้ปัญหาจากหน่วยงานภายนอก<sup>49</sup>

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่คล้ายคลึงกันแต่แยกระดับไปอีกว่า ในระดับรูปธรรม หมายถึง การที่ชาวบ้านได้ให้แรงงานและวัสดุในการพัฒนาชุมชน ในระดับนามธรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องของการชี้นำตนเอง มโนภาพแห่งตน ความ อิสระในการกำหนดวิถีชีวิตแห่งตนและความรู้สึกผูกพันรับผิดชอบต่อส่วนรวม<sup>50</sup>

การมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีด ความสามารถของตนเองในการจัดการควบคุมการใช้ประโยชน์และการกระจายทรัพยากรที่ มีอยู่เพื่อให้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตตามวิถีทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการพัฒนาความรู้ และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกมาในรูปแบบการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเอง<sup>51</sup>

การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่มซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าให้กระทำ บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกันรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าว ด้วย โดยสรุป การมีส่วนร่วมคือ ความรู้สึกร่วมของบุคคลหนึ่งที่อยู่ในกลุ่ม องค์กรหรือ ชุมชนซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลนั้นกระทำกิจกรรมได้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายของกลุ่มและ เกิดความร่วมมือรับผิดชอบกับ กลุ่มของตน ถ้าสมาชิกกลุ่มทุกคนขาดความรู้สึกร่วมเป็น เจ้าของในกิจกรรมใด ๆ แล้วก็จะไม่ทำกิจกรรมนั้น เพราะถือว่ามิใช่เรื่องของตน จึงไม่อยาก

<sup>49</sup> อคิน รพีพัฒน์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา กรุงเทพฯ ศักดิ์โสภการพิมพ์ 2527 หน้า 101

<sup>50</sup> โอวาท สุทรนารักษ์.บทบาทของผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2531 หน้า 103-105

<sup>51</sup> ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กรุงเทพฯ ศักดิ์โสภการพิมพ์ 2527 หน้า 2



ยุ่งเกี่ยวและไม่ร่วมรับผิดชอบใด ๆ เนื่องจากมิได้ร่วมทำกิจกรรมดังกล่าว ทำให้กลุ่มต้องประสบความล้มเหลวในการทำกิจกรรมของกลุ่ม<sup>52</sup>

กล่าวโดยสรุปความหมายของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง ความร่วมมือของทุกฝ่ายโดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนในการดำเนินการ ดำเนินกิจกรรมในชุมชนโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน มีความสัมพันธ์กัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงก่อให้เกิดเป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกและสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนเกิดความตระหนักถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นการใช้อำนาจการตัดสินใจในกิจกรรมของคนในชุมชนเอง โดยการเข้ามามีบทบาทการดำเนินกิจกรรมของชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่คนในชุมชนได้อยู่อาศัยและใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตหรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ คนในชุมชนย่อมมีความหวงแหนและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนและจะนำไปสู่การร่วมมือร่วมใจกันจนกลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและสามารถดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องตอบสนองกับความต้องการของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนได้

## 2) รูปแบบของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมเพื่อก่อเกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น มีหลายรูปแบบแตกต่างกันไปดังมีนักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้ให้ลักษณะของรูปแบบต่าง ๆ ไว้ดังนี้

การนำเสนอความคิดเห็นผ่านบทความ “แลหน้าเศรษฐกิจสังคมไทย” สรุปเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนได้ใน 2 ลักษณะ ได้แก่<sup>53</sup>

- 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้เป็นการมองมาจากเบื้องบนหรือมาจากรัฐ ประชาชนเป็นเพียงผู้คอยรับ นโยบายและปฏิบัติตาม
- 2) การมีส่วนร่วมที่เกิดจากความต้องการของประชาชนด้วยความสมัครใจ โดยที่รัฐคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำหรือคอยอำนวยความสะดวกเท่านั้น รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนมีอยู่หลายรูปแบบ ดังนี้<sup>54</sup>

<sup>52</sup> นิรันดร์ จงวุฒิเวทย์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยมหิดล 2527 หน้า 35

<sup>53</sup> ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม แลหน้าเศรษฐกิจสังคมไทย ออนไลน์ [http://www.thailabour.org/thai/news/47120601](http://www.thailabour.org/thai/news/47120601.html)

.html 2547

3) การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบอุดมคติ เป็นลักษณะที่โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในชุมชนโดยมีชุมชนเป็นแกนนำในกิจกรรมทั้งหมด ตั้งแต่การตัดสินใจ ไปจนถึง การควบคุมติดตามงานและประเมินผล การมีส่วนร่วมของชุมชน แบบอุดมคตินี้มักจะพบในชุมชนชนบทในเรื่องเกี่ยวกับงานของศาสนา หรืองานบุญประจำปีเพราะสมาชิกในชุมชนจะมีความรู้สึกทำเพื่อส่วนรวม ถ้าหากไม่ทำก็จะเกิดความรู้สึกไม่ดีทั้งเกิดขึ้นกับตัวเอง และชาวบ้านอาจ นิินทาได้ เช่น เจ้าอาวาสในหมู่บ้านแห่งหนึ่งได้รับพระราชทานพัทธศปประชาชนต่างก็มีความยินดีและช่วยกันร่วมแรงกันวางแผนจัดงานฉลอง พัทธศด้วยความเต็มใจและร่วมกันบริจาคเงินเพื่อจ้างมหรสพมาฉลอง ตลอดจนการแบ่งหน้าที่การทำงานจนสำเร็จจุล่งไปด้วยดี หนึ่งลักษณะ ของการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบอุดมคตินี้เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นจาก แรงจูงใจภายในชุมชนเอง สมาชิกรับรู้ร่วมกันเกี่ยวกับปัญหาความต้องการ รวมตัวกันและมีการลงแรงสมทบทุนเพื่อให้การทำงานบรรลุตามเป้าหมาย

4) การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบประชาชนเป็นแกนนำ มุ่งผลประโยชน์ของชุมชนเป็นหลักโดยสมาชิกในชุมชนได้ตระหนักถึงปัญหาร่วมกัน เนื่องจากประชาชนตระหนักถึงสิทธิของตนเองและเห็นผลประโยชน์ส่วนใหญ่วที่ต้องสูญเสียไป แต่อาจมีการต่อต้านในกลุ่มผู้เสียผลประโยชน์ก็ได้ เช่น ประชาชนยกขบวนไปยังหน้าอำเภอเพื่อเรียกร้องให้สร้างคลองส่งน้ำชลประทานให้ทั่วถึงที่ดินของประชาชนส่วนใหญ่ แทนที่จะสร้างผ่านที่ดินผืนใหญ่ไม่กี่คนในหมู่บ้าน จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงประชาชนได้ตระหนักถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน

5) การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบเจ้าหน้าที่พัฒนาเป็นแกนนำ เป็นลักษณะที่พบเห็นทั่ว ๆ ไปในชุมชนต่าง ๆ เป็นลักษณะของการทำงานพัฒนาภายนอกชุมชนที่มาจากฝ่ายรัฐบาลหรือเอกชนโดยได้มีข้อสมมติว่าประชาชนจะต้องมีการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การนำประชาชนที่เกี่ยวข้องมาอบรมให้ทราบวิธีการและภาวะความเป็นผู้นำ ในการเรียกประชุมประชาชนให้ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่การกำหนดแนววิธีการและการดำเนินการพัฒนาโครงการต่าง ๆ วิธีการที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมนี้

<sup>54</sup> สุกัญญา เรือนสอน กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบกว้านพะยาในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่สาธารณะ เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2543 หน้า 22-25

พิจารณาแล้วเห็นว่าเจ้าหน้าที่พัฒนายังคงเป็นแกนนำทั้งความคิดและการกระทำ แต่อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสมในภาวะปัจจุบันและพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในอนาคตเปรียบเสมือนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ศึกษาและเรียนรู้การมองปัญหาของชุมชน นอกจากนี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนให้เข้าใจการมีส่วนร่วมโดยมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคอยให้คำปรึกษา ให้กำลังใจและสนับสนุนประชาชนให้เกิดความตระหนักในปัญหาและให้ประชาชนได้รู้จักประเมินผลเสียจากการเข้ามามีส่วนร่วมโดยประชาชนเป็นแกนนำในการพัฒนา

6) การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบสั่งการเป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยมิได้เกิดจากความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้านเกณฑ์ชาวบ้านให้ไปปรับปรุงถนนริ้วบ้านและบริเวณบ้านให้สะอาด เพื่อต้องการที่จะส่งหมู่บ้านเข้าประกวดลักษณะการมีส่วนร่วมจึงเป็นแบบสั่งการ ซึ่งมีได้นำไปสู่การพัฒนาความคิดของประชาชนในชุมชน มักจะเป็นเรื่องที่ทำเพื่อเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น

รูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้<sup>55</sup>

- 1) การมีส่วนร่วมแบบชายขอบเป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจ กว่า มีทรัพยากรหรือความรู้ดีกว่า
- 2) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายลงมาว่าจะต้องทำอะไร โดยรัฐไม่รู้จักความต้องการแท้จริงของชุมชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมเป็นเพียงการแสดงความคิดเห็นในการดำเนิน กิจกรรม บางส่วนเท่านั้น
- 3) การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดปัญหา ความต้องการ การตัดสินใจในแนวทางแก้ปัญหา โดยมีความเท่าเทียมกัน

<sup>55</sup> บังอร ฤทธิภักดี การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานสาธารณสุขมูลฐาน กรณีศึกษาระดับหมู่บ้าน กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2528 หน้า 27-28

### 3) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

การที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอแนวความคิด ดังนี้

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า อายุ เพศ การศึกษาขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้และระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนี้ยังได้นำเสนอปัจจัยของการมีส่วนร่วมว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน มีด้วยกัน 3 ปัจจัย คือ<sup>56</sup>

- 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ
  - 2) ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษาอาชีพ รายได้และการเป็นสมาชิกกลุ่ม
  - 3) ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่การรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล
- การมีส่วนร่วมของชุมชนมีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่<sup>57</sup>
- 1) อายุและเพศ
  - 2) สถานภาพในครอบครัว
  - 3) ระดับการศึกษา
  - 4) สถานภาพทางสังคม
  - 5) อาชีพ
  - 6) รายได้และทรัพย์สิน
  - 7) ระยะเวลาในท้องถิ่นและระยะเวลาที่อยู่ในโครงการ
  - 8) พื้นที่ดินถือครองและสถานภาพการทำงาน

<sup>56</sup> ประยูร ศรีประสาธน์ รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ปทุมธานี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2542 หน้า 5

<sup>57</sup> สุเมธ แก้วทราย ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2536 หน้า 20

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ ดังนี้ คือ ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ อาชีพ รายได้ การรับรู้ข่าวสาร ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

#### 4) ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพื่อการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของชุมชนนั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

- 1) การวางแผนรวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย กลวิธีทรัพยากร ที่ต้องใช้ตลอดจนการติดตามประเมินผล
- 2) การดำเนินงาน
- 3) การใช้บริการจากโครงการ
- 4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

การแบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมด้วยเช่นกัน อาจแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่<sup>58</sup>

- 1) การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหาตลอดจนแนวทางแก้ไข
- 2) การตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาและวางแผนพัฒนาการ แก้ไขปัญหา
- 3) การลงมือแก้ไขปัญหตามแผนที่วางไว้
- 4) การประเมินผลและทบทวนแก้ไขแนวทางแก้ไขปัญหา

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน คือ<sup>59</sup>

- 1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัจจัยภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ

<sup>58</sup> อคิน รพีพัฒน์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา กรุงเทพฯ: สักดิ์โสภการพิมพ์ 2547 หน้า 302

<sup>59</sup> อภิญา กังสนารักษ์ รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิภาพระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2544 หน้า 14-15

2) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงานรวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยากรที่จะใช้ใน โครงการ

3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงาน โครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และ แรงงาน

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการเพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถ กำหนด การประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้ง โครงการในคราวเดียวกันก็ได้ จากแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนดั่งนักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้เสนอไว้ในข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า ขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมี 2 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) กำหนดเป้าหมายของกิจกรรมหรือการค้นหาสาเหตุของปัญหา ศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา
- 2) การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
- 3) วางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการและแนวทางการดำเนินกิจกรรม
- 4) ดำเนินงานตามโครงการ
- 5) การประเมินผล

#### 5) ระดับของการมีส่วนร่วม

ลักษณะของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นระดับของการมีส่วนร่วมจากน้อยไปหามาก<sup>60</sup>

ระดับที่ 1 ถูกบังคับให้ร่วม ประชาชนที่เข้ามาร่วมโครงการเพราะถูกบังคับโดยไม่มีทางเลือกเลยตัวอย่างเช่น ผู้เช่านาทำกินถูกเจ้าของที่ดินบังคับให้ต้องปลูกป่าฟันตามโครงการมีบทลงงานทดแทนมิฉะนั้นเจ้าของที่ดินจะยึดไปให้ผู้อื่น ผู้เช่าคนนี้กลายเป็นประชาชนที่มีส่วนร่วมในโครงการนี้

<sup>60</sup> ปรีดี เกษมทรัพย์ นิติปรัชญา กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2539 หน้า 45

ระดับที่ 2 ถูกหลอกให้ร่วม ลักษณะนี้ประชาชนจะถูกล่อใจด้วยผลประโยชน์  
ในรูปของค่าจ้างแรงงานหรือความสะดวกสบายบางอย่างแต่เบื้องหลังจริง ๆ แล้วเป็น  
การหาเสียงของนักการเมืองผู้หยิบยื่น โครงการมาล่อเท่านั้น

ระดับที่ 3 ถูกชักชวนให้ร่วมการมีส่วนร่วมลักษณะนี้เป็นส่วนมากเป็น  
โครงการที่ทางราชการคิดขึ้นเองเรียบร้อยแล้ว พยายามชักชวนประชาชนให้ร่วมมือ  
ทุกรูปแบบอาศัยระบบ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ ว่าเป็น  
โครงการที่ดีขอให้ประชาชนให้ความร่วมมือ

ระดับที่ 4 สัมภาษณ์แล้ววางแผนให้ ลักษณะการมีส่วนร่วมชนิดนี้ปรากฏว่า  
ปัญหาความต้องการและเสียงเรียกร้องของประชาชนจะได้รับการเอาใจใส่ขึ้นบ้าง  
กล่าวคือ ผู้ที่วางโครงการจะสำรวจปัญหาความต้องการด้วยการเรียกประชุม สอบถาม  
สัมภาษณ์ แต่การตัดสินใจว่าปัญหาของชาวบ้านคืออะไร ควรจะแก้ไขด้วยวิธีใด จะ  
วางแผนอย่างไรและจะปฏิบัติตามแผนอย่างไรยังคงเป็นเรื่องของทางราชการ

ระดับที่ 5 มีโอกาสเสนอความเห็น ประชาชนจะเริ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในการ  
เสนอความเห็นที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนโครงการและการดำเนินการตาม โครงการแต่  
การตัดสินใจยังเป็นของส่วนราชการ

ระดับที่ 6 มีโอกาสเสนอโครงการ ในระดับนี้ทางราชการกับประชาชนจะมี  
การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด ประชาชนจะมีโอกาสตัดสินใจว่าปัญหาของตนคือ  
อะไร จะแก้ไขได้อย่างไรวิธีใดที่ดีที่สุดจนกระทั่งมีสิทธิเสนอโครงการและเข้าร่วม  
ปฏิบัติด้วย

ระดับที่ 7 มีโอกาสตัดสินใจ ในระดับนี้ประชาชนจะเป็นหลักสำคัญของการ  
ตัดสินใจในทุกเรื่องตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติตามแผนและการประเมินผล  
โครงการ

กล่าวโดยสรุปจากการศึกษาหลักการแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่าการมี  
ส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากความต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเพื่อให้เกิดผล  
ตามความต้องการและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนการมีส่วนร่วมทำให้ชุมชนมีโอกาส  
เป็นผู้กำหนดการตัดสินใจคัดค้านปัญหาและดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนิน

กิจกรรมเป็นการควบคุมและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนด้วยตนเอง กระบวนการมีส่วนร่วม จึงมีความจำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

## 2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

### 2.3.1 เอกสารและหนังสือ

**ประยงค์ ธรรงค์** หนังสือเรื่อง “แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย” กล่าวว่า รากฐานของสังคมไทย เข้าใจและให้คุณค่าต่อ “วิถีชาวบ้าน” การประสานมิติทางจิตวิญญาณ ทางศาสนา หลอมรวมกับมิติด้านวิถีชาวบ้านอย่างกลมกลืน เชื่อมั่นในการ “พึ่งพาตัวเอง พึ่งพากันเอง” “สถาบันชาวบ้าน” และ “วัฒนธรรมชุมชน” ดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า “แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน” เกิดจากการรู้สำนึกถึงความสำคัญของจิตวิญญาณของตัวเอง และ กำลังถูกคุกคามจากแนวคิดทุนนิยมแบบสุดโต่ง “ทางออก” ต้องรักษา และพัฒนาวัฒนธรรมแบบครอบครัว และชุมชน การพัฒนา มาจากฐานวัฒนธรรมของชนเผ่ากับสัมพันธภาพ 3 ฝ่าย มนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งสูงสุด คนยังยึดติดอยู่กับเรื่องความมั่นคงมากกว่าความร่ำรวย ต้องรู้จักทุนการผลิตของเรา ต้องให้ความรู้กับชาวบ้านมากที่สุดเท่าที่สามารถทำได้ เสริมความเข้มแข็งของวัฒนธรรมชุมชน เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลง การปลูกจิตสำนึกเพื่อส่งเสริมระบบอื่นที่ไม่ใช่ระบบทุนนิยมให้เป็นระบบคู่ขนานมากขึ้น จากเกษตรกรเป็นหัตถกร มีภูมิปัญญา มีวัฒนธรรม เทคโนโลยีจากข้างนอก เอมามาเป็นประโยชน์ ความจริงการเป็นสมัยใหม่มีหลายแบบเมื่อคิดจะเจริญเทคโนโลยีแต่มีคุณธรรม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม โยงกันเป็นระบบ ความสำคัญเกิดจากการปรับแนวคิด ต้องคิดเรื่องท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น การก่อรูปทางความคิดของ "แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน" ในอดีตของแต่ละท่าน นำมาสู่การมองปัจจุบัน และอนาคต แนวคิดและข้อเสนอของแต่ละท่าน เมื่อนำมาประสานกันในวงสนทนา ทั้งมิติทางศาสนา จิตวิญญาณ มิติด้านอุดมการณ์ทางสังคม-วัฒนธรรม และการเคลื่อนไหวทางสังคม มิติ นักปฏิบัติของชาวบ้านผู้พึ่งพาตัวเอง และมิติทางวิชาการที่รวบรวม สร้างแนวคิด ทฤษฎี ขยายพรมแดนความรู้ ขณะเดียวกันปฏิสัมพันธ์กันภายใต้วงสนทนา ทำให้ภาพของมิติที่กล่าวถึงได้เชื่อมประสานกัน จะทำให้ผู้อ่านได้เห็นมุมมอง จุดยืน อุดมการณ์ ข้อถกเถียงทางวิชาการ พรมแดนความรู้ ของ "แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน" เค้นชัดขึ้น และอาจ



นำไปสู่มุมมอง "แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน" ใหม่ ๆ หรือไม่ได้พูดถึงบ่อยนัก เช่น แนวคิดเรื่องคน  
ชั้นกลาง เขตนิเวศวัฒนธรรม การเชื่อมโยงเครือข่าย จิตวิญญาณชุมชน และญาณวิทยา<sup>61</sup>

**สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์** หนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์ไทใหญ่” ได้สรุปว่าดินแดนล้านนาเป็น  
ดินแดนที่มีผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่ราบหรือกลุ่มชาติ  
พันธุ์บนพื้นที่สูง การอพยพโยกย้ายเข้ามาอยู่ในดินแดนล้านนาของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์นั้นล้วนแต่  
มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจทั้งสิ้น “ชนชาติไทใหญ่” คำว่า “ไทใหญ่” เป็นชื่อที่คนไทยคุ้นเคย  
มานาน ควบคู่กับคำที่คนไทยมักขนานนามตนเองว่า “ไทยน้อย” แต่นอกเหนือจาก คนไทยใน  
ประเทศไทยแล้ว ไม่มีใครรู้จักคำว่าไทใหญ่ชาวไทใหญ่นั้นเรียกตนเองว่า “ไท” (อ่านออกเสียงว่า  
ไต) เช่นเดียวกับคนไทยเรียกตนเองว่า “ไทย” อพยพมาจากรัฐฉานสหภาพพม่าเข้ามาตั้ง หลัก  
แหล่งทำการเกษตรในพื้นที่ต่าง ๆ เมื่อการประกอบอาชีพมั่นคงเป็นหลักฐานก็ตั้งเป็นหมู่บ้าน บาง  
แห่งยังตั้งชื่อหมู่บ้านตรงกันกับหมู่บ้านรัฐฉานเช่น บ้านเมืองปอน ซึ่งคนไตเรียกว่า “เมิงปอน” ใน  
รัฐฉานก็มี “เมิงปอน” เช่นเดียวกันคนเฒ่าคนแก่ของบ้านเมืองปอนเคยเล่าเรื่องในอดีตให้ฟังว่า  
ครอบครัวของตนสืบเชื้อสายมาจากเมิงปอนในรัฐฉาน หรือที่อำเภอแม่ลาน้อยเดิมเป็นที่อยู่ของลัวะ  
ที่อพยพมาจากพม่า ต่อมาชาวไตได้อพยพเข้ามาแทนที่ชาวลัวะซึ่งถอยขึ้นไปอาศัยอยู่ตามภูเขาสูง  
ชาวพม่าเรียกกลุ่มชาติพันธุ์นี้ว่า Shan.. ในเขตประเทศจีนชนกลุ่มนี้เรียกตัวเองว่าไทใหญ่ ส่วนคน  
ไทย และคนลาวเรียกชนกลุ่มนี้ว่าเงี้ยว ส่วนพวก Kachins เรียกพวกนี้ ว่า Sam (Lebar and others’  
1964,p.192) คนไทใหญ่เองเรียกตัวเองว่า “ไต” (ไทใหญ่) การตั้งหมู่บ้านหรือทำเลที่ชาวไทใหญ่  
จะตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มหุบเขาหรือบริเวณ ที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำ บ้านเรือนสร้างจากไม้ไผ่ยกพื้นสูง  
ประมาณ 8 ฟุต หลังคามุงด้วยหญ้าแห้งภายในบ้านจะมีเตาไฟมีห้องนอน บ้านแต่ละหลังจะมีสวน  
ล้อมรอบ สัตว์เลี้ยงจะผูกอยู่บริเวณประตูบ้าน ชาวไทใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเน้นปลูกข้าว  
ส่วนด้านอุตสาหกรรมในครัวเรือนของ ไทใหญ่ ได้แก่ การปั่นหม้อ การแกะสลักการทำเครื่องเงิน  
การทอผ้า เป็นต้น จึงก่อให้เกิดการอพยพเคลื่อนย้ายของผู้คนจำนวนมาก บ้างตั้งบ้านเรือนอยู่  
บริเวณพม่า ลาว จีนและทางตอนเหนือของไทย<sup>62</sup>

<sup>61</sup> ประยงค์ ธรรมรงค์ หนังสือเรื่อง *แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย* กรุงเทพฯ สร้างสรรค์ 2555

<sup>62</sup> สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์ *ประวัติศาสตร์ไทใหญ่* กรุงเทพฯ สร้างสรรค์ 2544

**สุพิน ฤทธิ์เพ็ญ** วารสารภาษาและวรรณกรรมไทย เรื่อง “ปอยส่างลอง : พลวัตและการขยายพื้นที่ของชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่” ได้สรุปว่า งานปอยส่างลองคืองานบวชนครลูกหลานชาวไทใหญ่ถือว่าเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ มีคุณค่าและมีความหมายต่อชาวไทใหญ่ในฐานะงานที่บ่งบอกถึงความเคารพเลื่อมใสและการร่วมสืบสานพระพุทธศาสนา แต่เดิมนิยมจัด ณ วัดที่เป็นศูนย์กลางของชาวไทใหญ่ แต่ในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา ปอยส่างลองได้ขยายพื้นที่ออกไปมากกว่าปอยอื่นๆ และมีการรวมตัวของชาวไทใหญ่อ่างหนาแน่น ทั้งยังได้รับความร่วมมือและความสนใจจากชาวไทยวน ผู้วิจัยจึงต้องศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดพลวัตขึ้นกับปอยส่างลองซึ่งเสมือนการขยายพื้นที่ของชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นกับสังคมวัฒนธรรมไทใหญ่และไทยวนอันเนื่องมาจากพลวัตดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้ปอยส่างลองขยายพื้นที่จากศูนย์กลางไปสู่แหล่งต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ 1). ความต้องการสืบสานวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาของชาวไทใหญ่ 2). ความเข้มแข็งของเครือข่ายชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ 3). การได้รับประโยชน์ด้านการศึกษาของภิกษุสามเณรชาวไทใหญ่ในเชียงใหม่ 4). การที่ชาวไทยวนยอมรับและชื่นชมความศรัทธาในวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ ผลที่เกิดขึ้นจากการขยายพื้นที่ปอยส่างลอง ทำให้พื้นที่ของชาวไทใหญ่ในเชียงใหม่ขยายกว้างขึ้นและวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ยังรากจนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในท้องถิ่นไทยวน<sup>63</sup>

### 2.3.2 งานวิจัย

**โยธิน บุญเฉลย** รายงานการศึกษาอิสระ เรื่อง “การจัดการความรู้บนฐานวัฒนธรรมไทใหญ่เพื่อเพิ่มมูลค่าและพัฒนาสู่การเป็นสถาบันไทใหญ่ศึกษา” ได้ทำการศึกษาว่า ไทใหญ่ หรือ ไต นับว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาไม่น้อยกว่า 2,000 ปี เคยมีพัฒนาการสร้างบ้านแปงเมืองมาจนเป็นอาณาจักร (คณะทำงานร่วมระหว่างคณะวิจิตรศิลป์และสถาบันวิจัยสังคม 2551) ไทใหญ่เป็นชาติพันธุ์ที่มีภาษาพูด ภาษาเขียน และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศต่างๆ เช่น มณฑลยูนนานของจีน รัฐบาลของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ รัฐอัสสัมของประเทศอินเดีย บางพื้นที่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตย

<sup>63</sup> สุพิน ฤทธิ์เพ็ญ วารสารภาษาและวรรณกรรมไทย เรื่อง *ปอยส่างลองพลวัตและการขยายพื้นที่ของชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่* ฉบับที่ 3 มกราคม-ธันวาคม 2556 เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2556

ประชาชนลาว และจังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย คาดว่ามีประชากรไทใหญ่อาศัยอยู่มากที่สุดในรัฐฉานของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์จำนวน 7.5 ล้านคน (Graceffo, 2010) ไทใหญ่ในประเทศไทยนั้นอาศัยอยู่มากในบริเวณจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง และจังหวัดแพร่ สำหรับจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีไทใหญ่อพยพเข้ามาจากรัฐฉานของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์เข้ามาตั้งรกรากไม่ต่ำกว่า 200 ปี จำแนกได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อบุกเบิกพื้นที่ทำมาหากิน กลุ่มที่ตกค้างจากการทำสงครามระหว่างพม่ากับล้านนาและอโยธยากลุ่มผู้ที่หลบหนีภัยสงครามภายในของพม่าระหว่างกองทัพเมืองนายกับกองทัพเมืองหมอกใหม่ และกลุ่มผู้ที่เข้ามาทำไม้กับบริษัททำไม้ของอังกฤษ ปัจจุบันมีไทใหญ่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนประมาณร้อยละ 40 ของประชากรทั้งหมด ประชากรไทใหญ่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในอำเภอเมือง อำเภอขุนยวม อำเภอแม่ลาน้อย อำเภอปางมะผ้า และอำเภอปาย ตามลำดับ<sup>64</sup>

**กิติ แก่นจําปี** รายงานการศึกษาอิสระ เรื่อง “พระอุปคุตและสังคมชานา กรณีศึกษาความใกล้ชิดทางด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรมของชาวล้านนากับชาวไทใหญ่รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในดินแดนล้านนาค่วมกันได้สร้างความผูกพันให้เกิดขึ้นในหมู่ชนชั้นทั้ง 2 กลุ่ม ความรู้สึกดังกล่าวได้แสดงออกมาชัดเจนในคราวเกิดกบฏเงี้ยวเมืองแพร่เมื่อปี พ.ศ. 2445 ที่พวกโจรเงี้ยวมุ่งทำร้ายแต่เฉพาะชาวสยามเท่านั้น ทั้งนี้ อาจจะสืบเนื่องจากการเข้ามาปฏิรูปการปกครองในล้านนาของชาวสยามก็ได้ ที่ทำให้ชาวไทใหญ่อาศัยอยู่บนดินแดนแห่งนี้ได้รับผลกระทบอย่างมากมาจากมาตรการปกครองหลายอย่างที่ชาวสยามนำมาบังคับใช้ในภาคเหนือ ตรงกันข้ามกับการปกครองแบบเดิมที่ผู้ปกครองล้านนาไม่ได้เข้ามาควบคุมหรือจัดการใดๆอย่างเข้มงวด ชาวไทใหญ่ยังคงยอมรับในอำนาจของผู้ปกครองล้านนาอยู่ชาวไทใหญ่เหล่านั้นจึงมีพัฒนาการทางสังคมประเพณีและวัฒนธรรมกลายเป็นสิ่งเฉพาะของตนเองขึ้น<sup>65</sup>

**ออมสิน บุญเลิศ** วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การต่อรองและปรับตัวของคนพลัดถิ่น: กรณีศึกษาชาวไทใหญ่พลัดถิ่นในเมืองเชียงใหม่” ได้ทำการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการต่อรองและ

<sup>64</sup> โยชิน บุญเฉลย รายงานการศึกษาอิสระ เรื่อง การจัดการความรู้บนฐานวัฒนธรรมไทใหญ่เพื่อเพิ่มมูลค่าและพัฒนาสู่การเป็นสถาบันไทใหญ่ศึกษา 2557

<sup>65</sup> กิติ แก่นจําปี รายงานการศึกษาอิสระ เรื่อง พระอุปคุตและสังคมชานา กรณีศึกษาความใกล้ชิดทางด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรมของชาวล้านนากับชาวไทใหญ่ 2540

ปรับตัวของชาวไทยใหญ่พลัดถิ่นในเมืองเชียงใหม่ ภายใต้ความผลักดันของบริบทรัฐชาติในกระบวนการทำให้ชาวไทยใหญ่พลัดถิ่นกลายเป็น“แรงงานต่างด้าว” กับบริบทวัฒนธรรมในฐานะ “ชาวไทยใหญ่” ที่มีความใกล้ชิดกันทางวัฒนธรรมกับสังคมเมืองเชียงใหม่ผ่านการมีความเชื่อทางศาสนาร่วมกัน และพิจารณายุทธวิธีในการปรับตัวในชีวิตประจำวันของชาวไทยใหญ่พลัดถิ่นในพื้นที่การทำงานและพื้นที่ศาสนานั้นเป็นอย่างไร บนเงื่อนไขและสถานการณ์ใด โดยทุนและประสบการณ์การพลัดถิ่นของชาวไทยใหญ่พลัดถิ่นถูกผลิตและนำมาใช้อย่างไร และมีผลอย่างไรต่ออัตลักษณ์ความเป็นไทยใหญ่ ผลการศึกษาพบว่า การต่อรองและปรับตัวของชาวไทยใหญ่พลัดถิ่น เกิดขึ้นในภาวะที่ชาวไทยใหญ่พลัดถิ่นต้องเผชิญการถูกทำให้เป็นอื่นและแปลกแยกจากรัฐชาติเข้าซ้อนทั้งจากรัฐชาติพม่าและรัฐชาติไทยที่ควบคุมผู้คนภายใต้แนวความคิด “ความมั่นคงของชาติ” ดังนั้นการถูกจัดวางตำแหน่งแห่งที่ในฐานะ “แรงงานต่างด้าว” ของชาวไทยใหญ่พลัดถิ่น จึงไม่ใช่เพียงปัจจัยการผลิตในระบบทุนนิยมอีกทั้งการควบคุมและกีดกันชาวไทยใหญ่พลัดถิ่นไว้นอกสังคมไทยที่ปฏิบัติการผ่านระบบทะเบียน, บัตรประจำตัวที่ระบุสิทธิของผู้เป็นเจ้าของบัตร, กฎระเบียบ กฎหมาย และการสร้างมายาคติผ่านสื่อต่าง ๆ นั้นก็ไม่ได้มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ชาวไทยใหญ่พลัดถิ่นปฏิบัติการต่อรองโดยการให้ความหมายและให้คุณค่าใหม่กับสิ่งเหล่านั้นตลอดเวลาในการมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนอื่น ๆ และยุทธวิธีในการปรับตัวของชาวไทยใหญ่พลัดถิ่นก็หลากหลายสัมพันธ์กับตำแหน่งแห่งที่และทุนทางสังคมของเขา/เธอเหล่านั้น เชื่อมโยงกับพื้นที่และสถานการณ์ของการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น การนิยามอัตลักษณ์ความเป็นไทยใหญ่จึงมีความยืดหยุ่นและหลากหลาย<sup>66</sup>

**สุทัศน์ กันทะมา** วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านชาวไทยใหญ่” ได้ศึกษาเกี่ยวกับเงื่อนไข ปัจจัยและกลไกที่ทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่ คงอยู่คือ การเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ที่อยู่ธรรมชาติและมนุษย์กับมนุษย์ ศาสนาและความเชื่อได้ ให้ได้ความสำคัญต่อคำสอน โดยมีพิธีกรรมเป็นส่วนเชื่อมโยง ผ่านการกล่อมเกลาโดยชุมชนทำให้ความสำคัญต่อคำสอน โดยมีพิธีกรรมเป็นส่วนเชื่อมโยง ผ่านการกล่อมเกลาโดยชุมชนทำให้มีการปฏิบัติสืบต่อมาเป็นการกระทำซ้ำจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง ส่วนกลไกที่ทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนชาวไทยใหญ่คงอยู่นั้นประกอบด้วยครอบครัวจะทำหน้าที่ถ่ายทอดภาษาพูด แบบแผนความ

---

<sup>66</sup> ออมสิน บุญเลิศ การต่อรองและปรับตัวของคนพลัดถิ่น กรณีศึกษาชาวไทยใหญ่พลัดถิ่นในเมืองเชียงใหม่ เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2551

ประพุดิตตามวิถีชีวิตแก่ลูก ผู้อาวุโสทำหน้าที่ให้คำปรึกษาในการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ พระทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาต่างๆ เช่น พิธีกรรม ความรู้ทางช่าง หัตถกรรม ผู้นำในชุมชนเป็นผู้จัดและสนับสนุนประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน เครือญาติทำหน้าที่สนับสนุนช่วยเหลือในการทำพิธีกรรม<sup>67</sup>

**พระครูปลัดชินกร แก้วนิล (จริยเมธี)** ค้นคว้าแบบอิสระ เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงความหมายและคุณค่าของปอยสังฆอลงในสังคมไทยใหญ่ปัจจุบัน” เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความหมายและคุณค่าของประเพณีปอยสังฆอลงในอดีตและเพื่อศึกษาวิเคราะห์ความหมายและคุณค่าที่เปลี่ยนไปของประเพณีปอยสังฆอลง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเลือกจากพระสังฆาธิการ พระสงฆ์และสามเณรในเขตปกครองคณะสงฆ์ ผลการศึกษามีความเห็นเกี่ยวกับความหมายและคุณค่าของปอยสังฆอลง ดังนี้ประเด็นเกี่ยวกับความหมายและคุณค่าในอดีตความคิดเห็นต่อความหมายของประเพณีปอยสังฆอลง คือ เพื่อสร้างศาสนบุคคลไว้สืบทอดพระศาสนา เป็นประเพณีที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวไทยใหญ่ในท้องถิ่น ด้านการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ให้แน่นแฟ้นและมีความรักใคร่กันฉันท์ญาติพี่น้อง ประชาชนในท้องถิ่นให้ความสำคัญกับพิธีปอยสังฆอลงมากสามเณรที่ผ่านพิธีปอยสังฆอลงในอดีตมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบแทนพระคุณบิดามารดาและศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนประเด็นเกี่ยวกับความหมายและคุณค่าที่เปลี่ยนไป ในปัจจุบันความคิดเห็นต่อความหมายของประเพณีปอยสังฆอลงเป็นพิธีกรรมหนึ่งอันเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงความมีตัวตนและความเป็นชนชาวไทยใหญ่ ส่วนความคิดเห็นต่อคุณค่าของประเพณีปอยสังฆอลงในปัจจุบัน ชาวไทใหญ่ยังให้ความสำคัญต่อประเพณีปอยสังฆอลงโดยถือว่าเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่สะท้อนถึงความศรัทธาของชาวไทยใหญ่ที่มีต่อพระพุทธศาสนา สามเณรที่ผ่านพิธีปอยสังฆอลงในปัจจุบันมีวัตถุประสงค์ที่เปลี่ยนไปจากเดิม คือ เด็ก ๆ ที่เข้าพิธีเป็นเพียงส่วนหนึ่ง เพื่อทำให้พิธีกรรมสมบูรณ์เท่านั้นปัจจัยที่ทำให้ความหมายและคุณค่าของประเพณีปอยสังฆอลงเปลี่ยนแปลงไปมากที่สุด ที่ค้นพบคือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความหลากหลายของผู้มาร่วมงาน ทั้งที่เป็นชาวไทยใหญ่และที่ไม่ใช่ชาวไทยใหญ่และปัจจัยภายนอก คือ การหลั่งไหลเข้ามา

---

<sup>67</sup> สุทัศน์ กันทะมา การคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน ชาวไทใหญ่ วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2547

ของวัฒนธรรมตะวันตก กระแสทุนนิยมรวมทั้งอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรก็มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายและคุณค่าของปอยส่างลอง<sup>68</sup>

**เอกศักดิ์ เนตรวิเชียร** การค้นคว้าอิสระ เรื่อง “กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ (ไทใหญ่, ปกาเกอญอ, ม้ง) : กรณีศึกษาทางสถานีวิทยชุมชนเอฟเอ็ม 99 เมกะเฮิรตซ์ จังหวัดเชียงใหม่” กล่าวว่ากลุ่มไทใหญ่ มีทักษะการผลิตรายการและการดำเนินงาน แบบกึ่งมืออาชีพเนื่องจากเคยผ่านประสบการณ์จากสถานีของรัฐตลอดจนมีองค์กรสนับสนุนและสามารถชักชวนให้บุคคลอื่น ๆ มาร่วมงานอย่างต่อเนื่อง ด้านวิธีการนำเสนอเนื้อหา มุ่งเน้นสาระบันเทิงเพื่อให้กลุ่มผู้ฟังรับทราบข่าวสารและเข้าใจประเพณี วัฒนธรรมรวมทั้งกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มสำหรับระดับการมีส่วนร่วม นั้น มีค่อนข้างสูงตั้งแต่ระดับผู้ฟังจนถึงระดับผู้ผลิตรายการและผู้บริหารรายการแต่ยังขาดการมีส่วนร่วมในระดับการบริหารสถานีกลุ่มปกาเกอญอ มีลักษณะการดำเนินงานคล้ายคลึงกับกลุ่มไทใหญ่ แต่ยังขาดการพัฒนาบุคลากรที่จะเข้ามาร่วมจัดรายการและไม่มีองค์กรสนับสนุน ด้านวิธีการนำเสนอเนื้อหา แม้จะมุ่งเน้นสาระบันเทิงเพื่อให้กลุ่มผู้ฟังเข้าใจประเพณีและวัฒนธรรม แต่มิได้กระตุ้นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของกลุ่ม ดังเช่นกรณีกลุ่มไทใหญ่ สำหรับระดับการมีส่วนร่วม ค่อนข้างปานกลางตั้งแต่ระดับผู้ฟังจนถึงระดับผู้ผลิตรายการกลุ่มม้ง ผู้ดำเนินการเกือบทั้งหมดเป็นนักศึกษาที่ไม่มีประสบการณ์ในการจัดรายการมาก่อนและขาดความเข้าใจเรื่องการประสานงานระหว่างสถาบัน ที่สำคัญขาดองค์กรสนับสนุนด้านงบประมาณ ส่วนวิธีการนำเสนอเนื้อหา มุ่งเน้นสาระบันเทิงเช่นเดียวกัน โดยมีทั้งเรื่องของประเพณี วัฒนธรรม กฎหมายและการศึกษาสลับกับการเปิดเพลงโดยไม่มีร่วมกันแก้ไขปัญหาของกลุ่ม ทั้งนี้ระดับการมีส่วนร่วมค่อนข้างต่ำทั้งในระดับผู้ฟังและผู้ผลิตรายการด้วย ข้อจำกัดเรื่องความเป็นปัจเจกบุคคลกระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสามกลุ่ม มีนัยทางการเมืองและสังคมอยู่เบื้องหลังกระบวนการสื่อสาร โดยอาสาสมัครเหล่านี้เป็นผู้จุดประกายให้กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ หันมาสนใจการใช้สื่อวิทยุชุมชนแต่กระบวนการเหล่านี้ยังขาด

<sup>68</sup> พระครูปลัดชินกร แก้วนิล ค้นคว้าแบบอิสระ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงความหมายและคุณค่าของ ปอยส่าง  
ลองในสังคมไทยใหญ่ปัจจุบัน ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต พุทธศาสนศึกษา เชียงใหม่ มหาวิทยาลัย  
2550 เชียงใหม่

แนวทางปฏิบัติและการเข้าไปมีส่วนร่วมกับสังคมเพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับกลุ่มชาติพันธุ์จากการสื่อสารสองทางผ่าน สื่อวิทยุชุมชน<sup>69</sup>

**ชิตินัดดา มณีวรรณและคณะ** รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ กล่าวไว้ว่าชาวไทใหญ่มีชื่อที่ชนชาติอื่นเรียกแตกต่างกันไป คำว่า “ซาน ” หรือ “ฉาน” เรียกชนเผ่ากลุ่มนี้ แต่ตัวพวกเขาเองเรียกตนเองว่า เป็นคน “ไต” คนเชียงตุงเรียกพวกคนไทเหล่านี้ว่า “เงี้ยว” ชาวไทใหญ่เป็นพลเมืองของอาณาจักรมว แถบลุ่มแม่น้ำคงหรือสละวินที่เคยรุ่งเรืองมากในประวัติศาสตร์ การล่มสลายของอาณาจักรนี้ทำให้ชนเผ่าไทตั้งเมืองเป็นอิสระต่อกัน โดยมีเจ้าฟ้าหรือเจ้าหอคำ เป็นเจ้าเมืองปกครองดินแดนของตน เมืองเล็กเมืองน้อยเหล่านี้จำนวนมากทยอยเติบโตขึ้น เมื่อกษัตริย์แห่งพม่าเข้มแข็ง เช่น บุเรงนอง มีอำนาจมากขึ้นก็ทำการปราบปรามผนวกให้เมืองไทเหล่านี้เป็นเมืองขึ้นแต่เมื่อใดก็ตามที่พม่าอ่อนแอลง เจ้าฟ้าหรือเจ้าหอคำทั้งหลายก็จะตั้งตนเป็นอิสระ กบฏต่ออำนาจรัฐของพม่าทันที เหตุการณ์เช่นนี้ดำเนินเรื่อยมาแม้กระทั่งเมื่ออังกฤษเข้ามายึดพม่าเป็นอาณานิคม สหพันธรัฐก็ตกเป็นของอังกฤษ ชาวไทใหญ่มีภาษาและอักษรของตนเองที่แตกต่างไปจากอักษรไทจีนมาก ทั้งนี้เนื่องจากศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองและวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่อยู่ที่เมืองมวหลวง ที่พัฒนามาจากการล่มสลายของอาณาจักรศรีเกษตรหรืออาณาจักรปยู อักษรของชาวไทใหญ่จึงมีลักษณะในแบบของปยู สิ่งที่เป็นร่วมกันของชาวไทใหญ่กับไทลื้อก็คือการนับถือศาสนาพุทธและพุทธศาสนาก็มีส่วนสำคัญในการผสมผสานความผูกพันของชาวไทใหญ่และชาวล้านนาให้ใกล้ชิดกันมากขึ้น แนวความคิดทางพุทธศาสนาหลายอย่าง ได้กระตุ้นให้ชน 2 กลุ่ม มีการปะทะสังสรรค์กันเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ยกตัวอย่างเช่น การบูชาพระอุปคุตที่เป็นความเชื่อที่มีอยู่ทั้งในล้านนาและชาวไทใหญ่ความใกล้ชิดทางด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรมของชาวล้านนากับชาวไทใหญ่รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นในดินแดนล้านนาคู่กันได้สร้างความผูกพันให้เกิดขึ้นในหมู่ชนชั้นทั้ง 2 กลุ่ม ความรู้สึกดังกล่าวได้แสดงออกมาชัดเจนในคราวเกิดกบฏเงี้ยวเมืองแพร่เมื่อปีพุทธศักราช 2445 ที่พวกโจรเงี้ยวมุ่งทำร้ายแต่เฉพาะชาวสยามเท่านั้น ทั้งนี้ อาจจะสืบเนื่องจากการ

<sup>69</sup> เอกศักดิ์ เนตรวิเชียร การศึกษากระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ (ไทใหญ่, ปกาเกอญอ, ม้ง) กรณีศึกษาทางสถานีวิทยุชุมชนเอฟเอ็ม 99 เมกะเฮิร์ตซ์ จังหวัดเชียงใหม่ /เอกศักดิ์ เนตรวิเชียร เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2549

เข้ามาปฏิรูปการปกครองในล้าหน้าของชาวสยามก็ได้ ที่ทำให้ชาวไทยใหญ่อาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนี้ได้รับผลกระทบอย่างมากมาจากมาตรการปกครองหลายอย่างที่ชาวสยามนำมาบังคับใช้ในภาคเหนือ ตรงกันข้ามกับการปกครองแบบเดิมที่ผู้ปกครองล้าหน้าไม่ได้เข้ามาควบคุมหรือจัดการใดๆอย่างเข้มงวดชาวไทยใหญ่ยังคงยอมรับในอำนาจของผู้ปกครองล้าหน้าอยู่ ชาวไทยใหญ่นั้นจึงมีพัฒนาการทางสังคมประเพณีและวัฒนธรรมกลายเป็นสิ่งเฉพาะของตนเองขึ้นมา ทำให้ธรรมเนียมมีความแตกต่างกันไป<sup>70</sup>

ดุษฎี สิทธิเจริญ การค้นคว้าอิสระ เรื่อง “สาระทางการศึกษาในกระบวนการสร้างของชาวไทยใหญ่ใน จังหวัดแม่ฮ่องสอน” เป็นศึกษาด้านกระบวนการสร้างของชาวไทยใหญ่ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยอดีตกระบวนการสร้างมีคุณค่าต่อการเรียนรู้ของชาวไทยใหญ่สูงมากเนื่องจากเป็นกระบวนการเรียนรู้เดิมที่มีอยู่ในชุมชน วัดเป็นผู้ให้การศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐาน ในการแสวงหาความรู้ทางโลกและทางธรรมแก่เยาวชน ภายใต้การกำกับดูแล จากพระผู้เป็นอาจารย์ให้เข้าไปในทิศทางที่กำหนด ในระยะต่อมามีระบบการศึกษาสมัยใหม่เข้ามาในชุมชนยังมีผลให้วัดลดบทบาททางการศึกษาลงไป กระบวนการสร้างจึงสูญเสียเนื้อหาทางการศึกษาไปมากไม่ว่าจะเป็นด้านเนื้อหาหรือวิธีการเรียนการสอน ส่วนหลงเหลือส่วนใหญ่จึงเป็นเพียงด้านพิธีกรรมปัจจุบันสถานนะและบทบาทของกระบวนการสร้างลง มีส่วนในกรให้ศึกษาแก่เด็กหรือเยาวชน ไทยในจังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่ลดความสำคัญลงไปมากมีเด็กและเยาวชนจำนวนไม่มากนักที่ได้เรียนรู้จากกระบวนการสร้างในช่วงระยะเวลาของการปิดภาคเรียนฤดูร้อนทุกปีและเป็นกระบวนการขัดเกลานึ่งในสังคมเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนไทยใหญ่มีความประพฤติเป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ด้วยการปฏิบัติกิจกรรมตามพิธีการสืบทอดความเชื่อต่อกันมาตามแนวทางของพุทธศาสนา<sup>71</sup>

จำเนียร ชุมหโตภาค ดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนารท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง” พบว่าการ

<sup>70</sup> ธิดินัดดา มณีวรรณ และคณะ รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค สกว 2552

<sup>71</sup> ดุษฎี สิทธิเจริญ สาระทางการศึกษาในกระบวนการสร้างของชาวไทยใหญ่ในจังหวัด แม่ฮ่องสอน สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2535



วิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง (2) สร้างรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อให้สามารถเข้าร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง และ(3) ทดสอบรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนเพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ผลการวิจัยสรุปว่า(1) การประเมินศักยภาพและความต้องการในการพัฒนาที่จะทำการเสริมศักยภาพให้กับชุมชนด้วยการสำรวจศักยภาพเบื้องต้นพบว่าทั้ง 4 ชุมชนมีศักยภาพทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และมีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน โดยมีความพร้อมและความต้องการที่จะเสริมศักยภาพเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว (2) สร้างรูปแบบที่ใช้ในการเสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชนเพื่อให้สามารถเข้าร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งได้เป็นรูปแบบ “กระบวนการสะท้อนความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” แล้วจึงทำการทดสอบรูปแบบด้วยกระบวนการสร้างเกลียวสัมพันธ์ในการจัดการท่องเที่ยว จึงได้เป็นรูปแบบ “กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน” (3) ได้รูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง ซึ่งได้เป็นรูปแบบ “การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง”<sup>72</sup>

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Copyright © by Chiang Mai University  
All rights reserved

<sup>72</sup> จำเนียร หุณหโสภาค, คุณฉวีนิพนธ์ เรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง, คุณฉวีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2553

## 2.4. กรอบแนวคิดการศึกษา



แผนภาพที่ 3 : กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย